

REIKORT ILDIKÓ

ZENEVARÁZS

ÚJ UTAK AZ ÓVODAI NEVELÉS
ZENE- ÉS MOZGÁSVILÁGÁBAN

A VILÁG BEFOGADÁSÁNAK
ELÉRHETŐSÉGE

2.

A kiadvány a Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.1.1 központi program (Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése a kompetencia alapú képzés és oktatás feladataira) keretében készült.

Szakmai vezető
Kovács Erika

Szakmai bizottság
Gillicze Zoltán
Hámori Mária
Labáth Ferencné

Szakmai lektorok
Dr. Bakonyi Anna
Fleck Erika

Nyelvi lektor
Tapasztóné Farkas Krisztina

© Szerző: Reikort Ildikó
Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.

Felelős szerkesztő
Pattantyus Miklós

Kiadja az Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.
1134 Budapest, Váci út 37.
A kiadásért felel: Visnyei Csaba ügyvezető

TARTALOMJEGYZÉK

Útmutató a módszerhez	5
Bevezető	5
Elméleti alapvetés. Hogyan hat a zene emberre?	5
A zenehallgatás új modellje	9
A lélek rejtelsei	10
Topológiai modell.....	10
Strukturális modell	11
A szimbólumok átható ereje, jelentősége	12
A varázslatos gyermeki gondolkodás	15
Zenemesék.....	17
Gyakorlati útmutató. A tevékenységek részletes bemutatása	21
A tevékenységek szakaszai	21
Szárnyalások között is biztonságban – a kerettevékenység fontossága	22
A rítus varázsa. A tevékenységek állandó részei.....	22
Zenehallgatás mozgással.....	24
Zenés festés.....	28
Improvizatív tevékenységek.....	29
Összefoglalás – néhány biztató gondolat	31
Tématerv javaslatok	32
Levegő	
Július	32
Augusztus	37
Szeptember	39
Tűz	
Október	42
November	44
December	47

Víz	
Január	49
Február	52
Március.....	54
Föld	
Április.....	57
Május	59
Június.....	61
Melléklet	
Levegő	64
Tűz	66
Víz	68
Föld	70
Felhasznált irodalom.....	72

ÚTMUTATÓ A MÓDSZERHEZ

Bevezető

Az alábbiakban bemutatásra kerülő újszerű módszer számos ismerős, de egyúttal ismeretlen megoldást, új lehetőséget is magában hordoz.

Ismerősek a dalok, és ismeretlen lehet a zeneművek hallgatásának mozgással, festéssel összekapcsolt élményszerző módja. A módszer minden tekintetben nagy teret nyújt a pedagógusok kreativitásának, ötleteik kibontakoztatásának, ugyanakkor meglepő lehet a nagy változás és szabadság.

Ezúton szeretném biztatni a gyerekeknek értéket adni tudó óvodapedagógusokat.

Elméleti alapvetés. Hogyan hat a zene emberre?

A zene hatását már évezredekkel ezelőtt is ismerték és célzatosan alkalmazták nyugtatás, altatás vagy kedvező kedélyállapot elérése, a szellemi fogékonyság növelése céljából.

Már a keleti bölcsek is tudták, hogy az emberi lelket zenével is lehet harmonizálni. Az időszámításunk előtti VI. században Püthagorasz hárfajátékkal pihentette diákjait, s kimutatta, hogy a zene matematikailag is követhető hangfrekvenciák harmóniáját rejti magában. Írásai utalnak rá, hogy tanulmányozta a hangok „működését”, a zene hatását.

A központi idegrendszer az a közvetítő, amely túl azon, hogy az egyes érzékszerveknek a központja, komplex működésével a zene hatásmechanizmusát is összetetten érvényesíti. Az agy egyrészt irányító központ, másrészt központi memória, ahol minden, a múltban valaha is befogadott információ tárolható.

Közismert, hogy az emberi agy két féltékéből áll, amelyeket egy ideghálózat köt össze. A két féltékének eltérő, egymást kiegészítő szerepe van. A bal féltéke inkább a ráció, a logikai gondolkozás alapján, míg a jobb féltéke a képek, a fantázia, az ösztönös megérzés felhasználásával segít megérteni a világot. Itt található a kreativitás, a képalkotás, az érzelem és a zenei élmény feldolgozásának helye. A bal a logikus, elemző, a jobb a szintetizáló, kreatív terület. A jobb féltéke a „muzikálisabb”, ez elsősorban a dallamok felismerésében mutatkozik meg. A bal féltéke elsősorban ritmusazonosító. Ezek lényegében tanult tulajdonságok és az agy éréseinek következményei.

Az agy muzikalitása, fejlődése, a féltékék működése és az egyedfejlődés egyes periódusai között szoros összefüggés van.

Ezek az ismeretek fontos zenepedagógiai konzekvenciákat is maguk után vonnak. Mindenekelőtt azt, hogy lehetővé kell tenni, hogy a gyermek minél korábban találkozzon rendszeres a zenével, jusson a hang, ritmikai élményhez.

Az egyedfejlődés és a hang kapcsolatáról:

„A zene a rezgéseivel érinti, átjárja az egész embert csontjaiban, üregeiben, lágy részeiben, nedveiben. Hatása az anyaméhen belüli (embrionális) élettől kezdve folyamatos, épít vagy rombol a rezgések minősége és ereje szerint. A méhen belüli élet idején a hangzásokra adott válasz a mozdulat!.”

Az ontogenezis során a taktilis ingerek mellett a hangról vannak a legelső élményeink. Ez a bőr multiszenzoros receptorként való működéséből fakad.

A későbbiekben (17–18. hét) a magzat hallásának kifejlődése lehetővé teszi a hangingerek differenciált érzékelését és feldolgozását, sőt a rájuk való emlékezést.

Tehát már a méhen belül, az embrionális korban hat az emberre a hang, a ritmus. Nem véletlenül mondta Kodály, hogy a zenei nevelést már a gyermek, sőt, az anya születése születése előtt kilenc hónappal kell elkezdni. Canetti is kiemelte az anyai szívdobogás hatását, ami a kilenc hónap alatt húszmillió ritmikusan ismétlődő hangimpulzus a baba számára. Nem véletlen, hogy sok anya számol be arról, hogy a 25. hét után dobzenére ritmikus mozgással reagál a baba.

A zene tehát nagyon korai élmény, több lelki jelenségre hat, azokat befolyásolja.

A muzikalitás, a beszéd, az írás kialakulásának magzati gyökerei vannak ugyan, de Hámori Józseftől² tudjuk, hogy a bal agyfélteke és annak funkciói – így a beszéd és az írás képessége – is a zenével legalább 10 éves korig hatékonyan fejleszthető. Ennek nagy a jelentősége a diszlexia-, diszgráfiaprevencióban is.

A zene egyes elemein – a ritmus, a melódia, a dinamika, a hangszín, a hangközök stb. – keresztül, de mint sajátos rezgések összessége is különös lelki, élettani hatást érhet el. A muzsika izomellazulást, az érfal kitágulását, egyenletes lassú szívverést, így a vérnyomás csökkenését, de akár izomfeszülést, szapora légzést és a szívritmus és a vérnyomás emelkedését is képes kiváltani. Gondoljunk csak vidám éneklésekre vagy a minden ízünkben megmozgató jó, lendületes táncokra. Más-más hatás, más-más állapot.

Már pár hetes magzati létünk idején érzékeljük a külvilág szabályos, illetve szabálytalan rezgéseit, a hangokat, zajokat. életünk bármelyik szakaszáról is legyen szó, egyáltalán nem mindegy, hogy hangok vagy lárma vesz-e körül bennünket. A zene hatásmechanizmusa döntően az idegéletteni változásokra épül. Már ezekről is voltak ősi ismeretek. A természeti népek kultikus szertartásaiban is fontos szerep jutott a zenének, táncnak, egyszerű hangszereknek. A ritmikus

¹ Kokas Klára: *A zene felemeli a kezeimet*. Akadémiai Kiadó, 1992.

² Hámori József: *Hang és lélek*. Magyar Zenei Tanács, 2002., 41. o.

hangszereknek a biológiai ritmusra tett hatása is ősidők óta ismert. A gyermekdalba bekerült „...magyar gyerek gyógyítja, síppal, dobbal, nádi hegedűvel...” mondatnak szintén ősi gyökere van: a táltos gyógyítás során használt hangszerei voltak ezek.

A zene képes felkelteni és fokozni az aktivitást, szabályozni feszültséget; indulatokat kelt és levezet, nyugalmat teremt, a legkülönbözőbb érzelmeket mobilizálja, serkenti a képzeletet, a képzettársítást, az emlékeket, befolyásolja a közérzetet, alakítja a viselkedést. Mindezek mellett jelentős az esztétikai hatása.

Már Platón kiemelte: „Azért legfontosabb a zenei nevelés, mivel a ritmus és összhang merül alá leginkább a lélek mélyébe, és a legerősebben ragadja meg azt, szép alakúságot támasztva benne... és mivel a nem szép alkotást a zenében nevelt ember érzi meg és – méltán háborogva – a szépet dicséri és örömmel a lelkébe fogadja, s belőle táplálkozva maga is széppé és jóvá válik.”

Nem túlzás azt állítani tehát, hogy a muzsikának univerzális hatása van.

A tudományok fejlődése lehetővé tette, hogy a zene hatásának is mérni tudják. Így többen is igazolták a zene addig csak empirikusan észlelt hatásait. J. P. Frank szerint a keringés is szabályozható a melódiával. K. Lange és W. James vizsgálatai³ is a ritmus és a dallam szervezetre gyakorolt hatását igazolták. A muzsika befolyásolja a szívritmust, a vérnyomást, a légzés ritmusát, az izomtónust (összehúzó-dást vagy ellazulást). Ezek a mérések mintegy igazolták a korábbi alkalmazások létjogosultságát, és előrevetítették a tudatos alkalmazás lehetőségeit is.

A hang nem más, mint rezgés. Tudósok műszeres mérésekkel bizonyították, hogy a zene – épp a rezgések, azok kölcsönhatása által (a szervrezonancia elve alapján) – óriási hatással van nemcsak az emberi agyra, hanem az egyes szervekre is.

A hallórendszerünk a molekuláris rezgések széles spektrumát érzékeli a hangon keresztül.

A fülünkben lévő egyensúlyérző és kialakító szerv nem csupán a fizikai egyensúlyt, hanem a lelki kiegyensúlyozottságot is biztosítja. (Sőt az egyensúlyszervet a ritmikus mozgás, hintázás is fejleszti és ez által fejleszthető az írás és olvasás képessége, melynek az egyenletes ritmus fontos építőköve.)

A zene, nem csupán a fülünkre hat, hanem átjárja az egész testünket, kívánt és nem kívánt hatásokat egyaránt előidézhethet. (Ezért szükséges, hogy a hatásmechanizmust ismerő szakemberek alkalmazzák a gyógyításban, a személyiségfejlesztésben vagy akár a reklám területén.)

A zene elemei által kiváltott testi-lelki reakció a kulcsa a zene terápiás hatásának.

A zene a preverbális világból segít rátalálni a megfelelő közlésekre vagy azok megértésére. Vigasztalást ad a bajban, társ az elhagyatottságban, elviselhetővé teszi a bánatot és megoszthatóvá az örömet.

³ K. Lange: *Műszeres mérések*. Zeneterápiás előadások 3. kötet, 1992.

Többéves tapasztalat igazolta, hogy a világra nyitott, de már a szocializáció hiányosságai között megszámlálható gyermekek számára nagy jelentősége van a zenére mozdulásnak, a melódia, a ritmus felfedezésének vagy önmaguk kifejezésének. A zajártalomnak kitett gyermekek figyelmét legtöbbször külön fel kell hívni a dallam, a dinamika változásaira, később azonban már képesek ezeket önállóan észrevenni és hajladozással, lendületes, ritmikus gyors mozgásokkal kifejezni. A „szabad tánc”, azaz az improvizáció gazdag információs tárházat jelent a csoportvezető számára. A táncolás fejleszti a táncoló készségeit, gyarapítja élményeit, érzelmi gazdagságot teremt, csiszolja az esztétikai érzékenységét. Ez utóbbi azért is fontos, mert az elmúlt évtizedek értékrend felborulásában igen csak megcsorbult a „szép” fogalma, tartalma. Pedig a szépséggel találkozni, egyben azt jelenti, hogy tükröződünk is benne, és ez meghatározó élmény, mely az egész személyiségre építően hat, és morális összefüggéseket is hordoz.

Hangot, „művet” alkotni, énekelni, hangszerrel játszani, improvizálni, valamit kötetlen formában kifejeznie az embernek önmagát nagyszerű lehetőség, remek élmény. A megszólaltatott hanggal szinte kiléphetnek a világmindenségbe. Megélhetik, hogy részesei a makrokozmosznak.

A gyermekek különféle nyitottsággal és befogadókészséggel születnek. Nem mindegy, hogy mennyire érzelm- és információgazdag környezet veszi körül őket már akkor, amikor világra jövetelüket várják, illetve a születésüket követően.

Ideális esetben a szülői gondoskodás, tevékenység hatására viszonylagos egyensúly alakul ki a jobb és bal agyféltekei tevékenységek között. Így az intellektuális és más lelki összetevők között harmónia jön létre – esetleg egy-egy képesség dominanciájával, amely azonban nem bontja meg az összehangolt működést. Így rendeződnek össze az életkori sajátosságként összegezhető tulajdonságok. Sajnos napjainkban egyre több olyan gyermekkel találkozunk, akiknél nem észlelhető a kívánt összerendezettség, pl. túl nagy a mozgásigényük, csökkent a feladattartásuk, nagyon türelmetlenek, figyelemösszpontosítási nehézségeik vannak.

Egy-egy zenés tevékenységsorozat többete abban is rejlik, hogy a zene világgá váló találkozás sokaknak életre szóló mintát nyújthat. Egyszerű, játékos, egyúttal esetleg mély zenei kapcsolat is létrejöhet, mely átszőheti mindennapjaikat.

Az elmúlt évek tevékenységei azt igazolják, hogy a zene minden tanulási vagy viselkedési terület fejlesztésére jótékony hatással van. A transzfer hatás révén a jobb féltekére ható zenei elemek pozitívan befolyásolják a bal féltekei tevékenységeket, ami kihat a teljesítményre.

A zene valóban felszabadít, nem csupán hangulatilag, hanem a fejletlen, szunnyadó képességeket is. A zene eltávolítja a gondokat, énerőt ad, az átélhető öröm élményével vesz körül.

Az eddigi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy azok a gyermekek vagy felnőttek, akik megízlelhatték a zene varázslatát, szelídségét, extatikus katarziszát, szívesen barangolnak a későbbiekben is a hangok, a lüktetés csodálatos világában.

Megélhetővé válik számukra a *csend*, melynek hiányában nem érvényesülhetne a kaotikus zaj világában maga a dallam sem.

A csend által kap értéket a hangzás, a hangzás által kap lehetőséget a lélek. A harmonikus lélek adja az élet értelmének élményét. Ez a zene lélekformáló, felemelő varázsa!

Adjuk meg ezt a lehetőséget minél előbb a gyermekeknek!

A zenehallgatás új modellje

Ha gyerekcsoportban vizsgáljuk a **hagyományos** (azaz más művészeti ágakkal nem integrált) **zenehallgatás** működését és hatékonyságát, akkor azt látjuk, hogy elakadhatunk a szabályok megtartásának nehézségével, az élmények szóbeli közlésének bizonytalanságaival. Ez a probléma vezetett el addig a gondolatig, hogy szükség lehet olyan nonverbális közlési mód integrációjára, ahol a szóbeli kifejezés mellett a gyerekek érzelmi megnyilvánulásai is teret kaphatnak. Felvetődött az is, hogy a hagyományos zenehallgatás mozgással való integrálása mennyiben segíti a gyerekek fejlődési folyamatát, és mennyivel könnyíti meg az óvodapedagógus helyzetét a tevékenység folyamán.

Így jutottam el ahhoz, hogy kísérletet teszek a hagyományos **zenehallgatás** és az ezzel egy időben történő **mozgásos kifejezés** kombinációjára.

Évekkel ezelőtt találkoztam Kokas Klára módszerével, s ez megerősített az elképzelés pozitív irányáról. Ezt követően három évig tanultam tőle, és ebből alakult ki, és alakul a mai napig az a modell, amit gyerekcsoportokban alkalmazok.

A tevékenységek alaphangulatát a dallamos **köszönt** és egy dal eléneklése adja meg, majd különböző játékokkal (*varázslás*) vezetjük be az egész test mozgását. Ez a **ráhangoló szakasz**. Ezután együtt egy-két perces **klasszikuszene-részletet hallgatunk**. A gyerekektől azt kérjük, hogy figyeljenek a zenére. Először *fekve*, majd adott instrukció szerint hallgatják a zenét a gyerekek, s megkérjük őket arra, hogy az ismétlés alatt (egyedül, többen) *mozogjanak a zenére*, mindenki aszerint, ahogyan érzi. Végül erről beszélgetünk egy keveset. Nem instruálunk, hagyjuk hogy a gyermek spontán fejezzék ki magukat.

A tevékenységek során megfigyelhető a gyermek ritmusérzéke, ami a későbbi funkciókhoz nélkülözhetetlen (olvasás, írás pl.), valamint figyelme, emlékezete, hangulati, érzelmi hajlékonysága és azok kifejezése. A gyakorlatvezető számára is sok információt és egyben feladatot rejt magában egy-egy tevékenység. Heti egy zenemozgás-tevékenység 12 hónapon át nagyon sokat jelent mind a lelki, mind az esztétikai fejlesztés, nevelés terén.

Ha a zenés témaajánlások során nem, vagy csak alig avatkozunk bele a spontán kifejezésekbe, képet kaphatunk a gyermek készségeiről, eszközeiről, érzelm- és gondolatvilágáról anélkül, hogy ő maga megszólalna. Megismerhetjük

jelrendszerét, szimbolikus kifejezéseit. A zene egy emberi viselkedésformának is tekinthető, mely által az ember nemcsak a zenét, hanem a zenéhez való kapcsolatát is létrehozza. A zenés tevékenységek egyikén sem a zenét tanítjuk meg a gyermeknek, hanem azt, hogyan lehet a zene közegében lenni, mozogni, zenélni, rajzolni, festeni.

A témaajánlások során a zene eszköz ahhoz, hogy a gyermek fölfedezhesse önmaga és a világ kapcsolatát, rejtélyeit és azok szavak nélküli kifejezését. A félelmek megjelenítése, a fájdalom testi vagy rajzos kifejezése távolítja, tárgyiasítja a problémát. Lehet róla beszélni, segítő vagy fejlesztő feladatunk ellátása során pedig fontos információkat hordoznak ezek a jelzések, amelyeket személyiség optimális alakításánál tudunk figyelembe lehet venni.

Ezáltal a gyerekek lehetőséget kapnak lelkük mélyéről feltörő tudattalan tartalmak nonverbális közlésére, és ezt követően a felmerülő verbális tartalmakkal való munkára nyílik lehetőség.

A „*nonverbális*” jelző azt fejezi ki, hogy a szóbeliekkel szemben a mozgásos megnyilvánulások kapcsolati, és önkifejezési közlésmódok gyakorlására, fejlesztésére irányul, melynek végső célja az önismereti és adaptációs képesség növelése.

A tevékenységek végén történő beszélgetésekkor többnyire szimbólumokban fejezik ki magukat a gyerekek, mivel az erre az életkorra jellemző játékok és meseelemek fontos szerepet kapnak az életükben.

A lélek rejtelmei

Az alábbiakban a folyamatok működésének útjához a különböző személyiség-szerkezetek rövid megvilágítása nyújt segítséget.

Topológiai modell

A Freud személyiségmodelljéből származó *tudatos* és *tudatalatti* napjainkban a köznapi beszédben is sűrűn használt kifejezések. (A *tudatalattit* helyesen *tudatlanként* használjuk.) Képzeljünk el egy jéghegyet a tengerben, amelynek csak a csúcsa látszik ki a vízből. Ez az ember személyiségének szerkezete.

A jéghegy vízből kilátszó csúcsával szemléltethetjük a *tudatos* részt, ez az, amit megmutatunk az embereknek.

A víz alatti részt pedig kétfelé lehet bontani:

– a *tudatelőttes* (lappangó, de tudatképes rész) „Itt van a nyelvemen, mindjárt eszembe jut”;

– illetve a *tudattalan*, amely csak pszichoanalitikus vagy pszichoanalitikusan orientált módszerek segítségével hívható a tudatba. Felfoghatjuk úgy is, hogy a tudattalan részünk a színpad, ahol emlékek, berögzült viselkedésminták befolyásolják a működésünket, és ha egy reflektor megvilágítja, akkor tudatos lesz. Ez a reflektor lehet valamilyen mélyreható módszer. A nonverbális modellek könnyebben tudják ezt a szintet megközelíteni, mert a főleg tudati szinten működő verbalitás, azaz a beszéd kiszorítja a tudattalan tartalmak felismerésének lehetőségét.

A tudattalan és a tudatos rész eltérő műveletekkel dolgozik:

- a tudattalant az örömeelv vezérli (nincs tér- és időkategória, egy dologgal kapcsolatban lehetnek egyszerre pozitív és negatív érzelmek is);
- míg a tudatos részt a valóságelv vezeti (az élmények logikus, racionális, rendszerező és kategorizáló feldolgozása alapvetően az „én” munkáját jellemzik).

Jogosan merülhet fel az a kérdés, hogy miért csúsznak az emlékek, élmények át a tudattalanba, holott az ember agyi kapacitása magasan a kihasznált felett van? A válasz az, hogy mindez a psziché védelmében történik, mert ha sok élményt tárolna a tudatunk, azt nem bíránk el, ezért az elfojtás révén a nem kívánt tartalmakat elsüllyesztjük, és ezáltal nem emlékszünk rájuk.

Strukturális modell

A strukturális modell a topológiai modell továbbfejlesztett változata.

A lélek három része az *ösztonén*, az *én* és a *felettes én*. Eleinte az egyénben csak az ösztonén létezik, amely a fejlődés folyamán differenciálódik, először az én, majd a felettes én válik ki belőle. Az ösztonén „alantasabb” tartalmait az én a tudattalanban próbálja tartani, vagy szocializált formában cselekvéssé alakítani. Az ösztonén szexuális energiája a libidó. A felettes én a libidó visszavonásával keletkezik, vagyis akkor alakul ki, mikor a libidót vissza kell vonni a szeretet elsődleges tárgyairól (a szülőkről). Erre akkor kerül sor, mikor a gyerek felismeri saját és szülei nemiségét és rájön arra, hogy az ellenkező nemű szülő nem az övé, hanem az azonos nemű szülőé, aki ezáltal az ő riválisa lesz. Ezt a helyzetet nevezte el Freud *Ödipusz-komplexusnak*, és azt feltételezte, hogy a lelki rendszerben az ilyen nem helyénvaló gondolatok, illetve cselekedetek megakadályozása érdekében egy erős tiltó rendszernek kell kialakulnia. Ez a felettes én, vagyis a szüleinkhez való viszony képviselője. A felettes én kialakulásához hasonlóan magyarázza Freud a vallás, az erkölcs és a szociális érzés kialakulását is.

Szabad asszociációs módszer

A módszert Jung vezette be a pszichoanalízisbe. Nem fogadta el Freud azon nézetét, hogy a libidó minden emberi cselekvés hajtóereje, helyette azt minőségsemleges, általános energiának tartotta.

A tudattalant két részre osztotta: *személyes* (egyszerű elfelejtések és elfojtások) és *kollektív* tudattalanra.

Elmélete szerint örökletesen rendelkezünk ősmintákkal (*archetípusok*), melyek egyetemesek, nincs konkrét tartalmuk, hanem egyfajta formai keretet jelentenek, amelyet mindenkinél a tudatos tapasztalati anyag tölt majd ki.

Az archetípusok archaikus képek, szimbólumok. Az emberiség által megtapasztalt kincstár, ami elfér bennünk. Például mindenki tudja, hogy milyen a gyermeki szeretet, de mindenki másképp éli meg. Itt található az ősi érzések készlete, amelyek általában szimbólumokban jelennek meg. Ezeknek a szimbólumoknak a megfejtése minden téren izgalmas feladatot jelent. Ide tartoznak az álmok elemzése, az asszociációkkal való munka.

A SZIMBÓLUMOK ÁTHATÓ EREJE, JELENTŐSÉGE

A régebbi korokban a képes beszéd, a jelképeken keresztül közlés sokkal jelentősebb volt, szinte mindent ezen keresztül örökítettek át. Az emberiség szellemi múltját képező különböző hagyományok egyes elemei – mint a természet körforgásához fűződő képzetek és szertartások, az évkör rítusai, a termékenységkultuszok, a jó és a rossz erők küzdelmének megélése és megjelenítése – olyan hasonlóságot mutatnak, hogy egyértelműen adódik ebből a következtetés: ezek egyetemes, örökérvényű törvényszerűségeket írnak le. Gondolkodásmódunknak ma is alapvető sajátossága a jelképek használata. Ha tudatosítjuk azt a mozzanatot, ahogy a szimbólumok működnek, s ha felismerjük a mélyükön rejlő egységes tudást, akkor „a szimbólumok saját kultúránk és valamennyi emberi civilizáció megismeréséhez elvezetnek”.⁴

Magá a szimbólum görög eredetű szó. A *szimbolon* szó szerint azt jelenti: *melléállítás, összevetés, egybeesés, ráismerési jel*. „Eredeti jelentése ilyesféle lehetett: ‘a felismerést lehetővé tevő jel: valami kettévágott, de összeilleszthető tárgy, melynek egy-egy felét más-más személy őrizte’. Am az már eddig is kiderült, hogy a szimbólum mindig hordoz egy mélyebb jelentést, amely két összetartozó fél között keletkezik megegyezéssel, de sokszor elsősre racionálisan nem feltétlenül

⁴ Pál József-Újvári Edit: *Szimbólumtár*. Balassi Kiadó, Budapest, 2001. 14. o.

magyarázható módon és »az egyik érzékelhető, konkrét elem, és a másik, kevésbé konkretizálható«⁵.

A szimbólum a hétköznapi valóságon túl megélhető igazságról szól. Az ember azért hozta tehát létre a szimbólumokat, hogy kifejezze velük a tudatosan megtapasztaltat, de másképpen kifejezhetetlent, az emberi tudatnak olyan állapotait és lehetőségeit, amelyre nincs szó, legfeljebb kép, és ennek megértése már kulcs is lehet a megtapasztaláshoz.

Az archetípusok, úgy látszik, nemcsak állandóan megismétlődő tipikus tapasztalatok bevésődései, hanem a tapasztalat szerint olyan *erők* vagy *tendenciák* is, amelyek ugyanilyen tapasztalatok megismerésére irányulnak. A szimbólumok tehát többről szólnak, mint ami csak látható, a magasabb rendű felé intenek és a felfogásuk egyfajta *beavatódás*, mert katarzist (átváltozást, fordulatot, megtisztulást) idéznek elő az ember tudatában. Azonban csak akkor történik ez meg, ha az ember a szimbólum tartalmát, üzenetét *önmagára vonatkoztatja*, ha a világban látott jelenséget, történést valahogy úgy veszi, mint ahogy a gyermek a mesét hallgatja: úgy éli át mélyen, mint ami róla szól.

A régi idők embere megszentelt időben és megszentelt térben élt. A megszentelt tér azt jelentette, hogy rendezett világot tapasztalt maga körül, a megszentelt idő pedig azt, hogy élete idejének ritmusa volt. Mindkettő, a tér és az idő megszentelése is kozmikus történésekhez igazodott. A külső világban megtapasztalt, „teremtett” rend ugyanúgy a benső rendeződést segítette, mint ahogy az időben, az egymást követő szertartások rendjében megélt ritmus is. Ez tér és teremtés, rendszer és szertartás – sőt, *ritus* és *ritmus* – titokzatos összefüggése.

A világ térbeli és időbeli tagolásának a magyar hagyományban a *világfa* a kulcsa. A mesékben *tetejetlen* vagy *égigérő faként*, az ember és világ – mikrokozmosz és a makrokozmosz – közötti átmenetet jelentő házban *Boldogasszony fájaként*, a régi áldozati szertartásokban *szent faként*, az ősök hitében a *lelkek útjaként* megjelenő világfa köti össze a földi és a felvilágot.

Az ember tudatában végbevihető lehetőségeket híven és gyönyörű képekben őrző népmesék szerint a világszintekhez ellentétes embertípusok, mint boszorkány, királylány vagy fantasztikus lények is köthetők, de ugyanezeket a magyar hagyományban, akárcsak a samanisztikus világvilágban állatok is szimbolizálták. Maga az állat szó is eredetileg állapot jelentésű. Eszerint a szimbolikus világvilág szerint az alsó világot kígyók, békák, gyíkok és sárkányok lakják, a középsőhöz a négy lábú, földön élő állatok tartoznak, míg a felső szféra reprezentációi a lélek szabadságát jelképező madarak és az ember legmagasabb teremtő képességeit megjelenítő turul.

⁵ www.bokorportal.hu/tanulmányok/farago_szimbolumok.pdf

A madár számos más hagyományban is a lélek szimbóluma. Őseink hitében azonban az embernek több lelke volt. Az elsőnek, úgy gondolták, szoros kapcsolata van a lélekzettel, lélegzettel, a testtel. Az élőt a lélegzés különbözteti meg a nem élőtől, ha nem lélegzik az ember, akkor meghal. A második lélek, az *íznek* nevezett *szabadlélek* – mert voltaképpen szabad a testtől – csak a teljes öntudatánál tartózkodik az emberben. Ijedelem okozta ájuláskor, eszméletvesztéskor, vagy az alvás, az álom idején távozik, külön utakon jár, akár különböző helyeket látogat meg és más lelkekkel találkozik.

Az álom ekképpen fontos állapota a tudatnak. Ami álmot lát az ember, azt a lelke látja, éli át. Régen ezért minden üzenetre amit álomból hoz a lélek, odafigyeltek. Ha azonban a lélek nem tud visszatérni a testbe, akkor az ember megbetegszik. Alváson kívül, úgy tartották, csak a táltosok választhatják el szabadlelküket a testüktől *akaratlagosan, öntudatukat megőrizve*, mégpedig a *révülés* állapotában, anélkül, hogy ezzel kárt okoznának maguknak. A célja ennek az, hogy az anyag, a test kötöttsége nélkül és sokkal gyorsabban tudakoljanak meg dolgokat akár végtelen messziről vagy a létezők bármely világából. Netán éppen azért vállalkoznak erre a „szellemi útra”, hogy felleljék a beteg elkóborolt ízét, lelkét és visszavezessék azt a testébe.

A hagyományos magyar világképben a világ hármas felosztása (alsó világ, középső, földi világ és felső világ) a benső tapasztalásban egymást meghaladó tudatállapotokat jelképez. Freudi kifejezésekkel élve az id, azaz az ösztön-én, az ego, az én, és a superego, azaz a felettes én tudatszintjeinek is megfeleltethetők lennének, de mégis leginkább a tudattalan, a tudatos és a kiterjesztett tudatosság szintjeinek felel meg leginkább a mitikus képzet. Így az Alvilág a tudattalan ösztönkésztetéseket, az árnyékot, a személyiség sötét, rejtett oldalát, a középső világ a hétköznapi tudatot, és a Felvilág, az Isten székhelye, a transzcendens bölcsességet szerzett, kiteljesedett emberi tudatállapotot jelképezi.

Az Alvilág és a Felvilág szemben állnak egymással, mint a sötétség és világosság erői is. Így világosság és sötétség harca az én harca a világosság segítségével a tudattalan elnyomott, feldolgozatlan tartalmaival, késztetéseivel a megismerésért. Az igazi szellemi integráció magja az emberi természet sötét, el nem fogadott, látni nem akart oldalán található. Az Alvilágban rejlenek az igazi lehetőségek, felismerések, ott, ahol valami taszít, zavar, s aminek az elfogadásáért, önmagam igazabb, teljesebb mivoltának felismeréséért önmagamban meg kell küzdeni. Erről szól a régi kanászdal is: *„Aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni.”*

A három szintet a jelképvilágban a Világfa, népmeséink tetejetlen, égigérő fája köti össze, amely a benső fejlődési út képe. A hétköznapi tudatosságú ember számára a földi világ alatti és feletti világ egyaránt tudattalan, nem tudatos. A megismerésnek, a tudatosság kiterjesztésének tehát kétirányúnak kell lennie. „Lefelé” haladva a sötétség úgy tűnik el, ha megküzdünk a sárkány által képviselt

ösztönkésztetésekkel, vagyis ha befelé figyelünk, ha ráirányítjuk a figyelmünket, tudatosságunkat a vágyakra, félelmekre, neheztelésekre, amelyek a hétköznapi tudat kiszolgáltatott. Ehhez bátorság szükségeltetik, viszont így meg lehet szabadulni a személyiség kötődéseitől és korlátaitól.

Felfelé úgy tudok elindulni, úgy tudom a Világfát megmászni, ha mindinkább birtokba veszem a képességeimet, a tudatom kiterjesztésének tágabb lehetőségeit, a tudat legteljesebb szabadságát. Ezt kitartó erőfeszítéssel, gyakorlással lehet elérni a hagyomány szerint, és az így megszerzett felülemelkedett látásmód azt is eredményezi, hogy rálátásom lesz az élet hétköznapi szintéren játszódó eseményeire. A mesék szimbólumaiban megőrzött tudás szerint a fa megmászásával, avagy a sárkány legyőzésével elnyerem a királylány kezét, azaz kiegészülök, kiteljesedem „másik felemmel” és az integrációs folyamat eredményeképpen király leszek, vagyis önmagam legteljesebb ura.

Mindezekkel a szimbólumokkal tehát kulcsot kaptunk az emberi természet jobb megismeréséhez. A megismerésen túl a hagyományos ünnepek tartalmainak tudatosításával és a rítusok elvégzésével viszont az ember alakítója is lehet sorsának és végre is hajthatja önmagában, azaz tudatában azt, amit a szimbólumok üzenetei mint lehetőséget hordoznak.

Az előbbieken felsorolt ünnepek, szertartások a rendezettségben és ritmusban, azaz a világmindenséggel összhangban élni kívánó ember számára megteremtették az alkalmat arra is, hogy a külső világban megélt rendet benső élménnyé emelje. Ez az igény örökérvényű minden korban és a világ bármely pontján élő ember számára. A lehetőség tehát minden korban adott, csupán a szimbólumok mögött rejlő jelentést és üzenetet kell feltárni és alkalmazni.

A VARÁZSLATOS GYERMEKI GONDOLKODÁS

A mélylélektan kutatói kiemelik, hogy a mítoszok és mesék eseményei erősen hasonlítanak a felnőtt álmok és álmodozások eseményeihez (vágykielégítés, vetélytársak legyőzése, ellenségek elpusztítása), és ebből arra következtetnek, hogy e mögött a nem tudatos tartalmak kifejezése rejlik. A mesék, mítoszok a tudattalan tartalmakat megjelenítő szimbólumok nyelvén szólnak hozzánk. Lehetőség van bizonyos elmúlt eseményekből fakadó belső feszültségek feloldására. A gyermek körülbelül ötéves korától kezdve megpróbálja kiszabadítani magát részben a konfliktus elfojtásával, részben új, nem a szülőkhöz fonódó érzelmi kapcsolatok kialakításával, részben pedig szublimálással.

Négyéves kortól a pubertásig a gyermeknek szimbolikus képekre van szüksége. A növekedés pszichoszociális válságai képzeletdús köntösben és szimbolikus úton tudnak kifejeződni igazán.

Tudjuk, hogy a világot nem csak egyféle megközelítésből lehet megérteni, ha képesek vagyunk egy másik gondolatrendszerbe behelyezkedni. A gyerekek nagyon rugalmasak e téren, mert az ismert és ismeretlen világ között hidakat kell verniük. Ebben segít az animisztikus gondolkodásmódjuk.

Az írásos kultúrával nem rendelkező népekhez hasonlóan a gyermek abban a hitben él, hogy kapcsolata az élettelen világgal, jellegét illetően megegyezik az élő emberi világhoz fűződő kapcsolatával.

Piaget kimutatta, hogy a gyermek gondolkodása egészen a pubertás korig animisztikus marad. Ha a szülők azt állítják, hogy a tárgyak nem éreznek és nem képesek cselekvésre, a gyermek úgy tesz, mintha ezt elhinné, mert nem akar nevetséges lenni. A racionális tudást olyan mélyre temeti magába, ahol az már nem fér hozzá. A nyolcéves gyermek szerint a nap él, mert fényt ad. Még egy tizenkét és fél éves gyermek is azt hiszi, hogy a patak akarattal rendelkező lény, mert folyik.

A gyermek számára tárgyak és élőlények között nincs éles választóvonal. Ami él, az nagyjából úgy él, mint mi. És minthogy mindennek lelke van, és ezek a lelkek hasonlítanak egymáshoz (legfőképp a gyermekéhez, aki saját lelkét vetíti bele ezekbe a dolgokba), hihető, hogy – az inherens azonosság alapján – az ember állattá vagy bármi mássá változhat.

Az infantilis projekciók, fantáziaképek segítenek megteremtteni a biztonságot addig, amíg azt nem tudja magának egymaga megteremtteni. Ez kellő ideig eltart. A részben kitapasztalt, részben képzelt biztonság helyettesíti addig, amíg nem alakul ki a világgal szemben a bizalom, addig, amíg fejlődő racionális gondolkodása segítségével megtanulja, hogyan kell az élet problémáit megoldani. Előbb-utóbb felismeri, hogy az, amit eddig igaznak gondolt, csak szimbólum.

Az emberi viselkedés szempontjából ez azt jelenti, hogy minél nagyobb biztonságban érzi magát valaki a világban, annál kevésbé van szüksége infantilis projekciókra, az élet örök problémáinak mítikus magyarázataira.

Az animisztikus gondolkodás segítséget nyújt a gyermeknek, hogy lelkének kibogozhatatlannak tűnő zavarából kiutat találjon. A tudattalan vágyaknak, szükségleteknek, késztetéseknek és félelmeknek igen fontos szerepük van a viselkedésben. A tevékenységokon a szabad asszociáció által megjelenő tudattalan tartalmak az animisztikus gondolkodás révén nem szimbólumok formájában jelennek meg. Ezeket a gyermek nem tudja értelmezni, sőt nem is próbálkozom vele, hanem a szimbólumokon keresztül „igazgatom” őket. A gyermek, ha csatát vív a tudattalan erővel, legtöbbször alul marad. Ez a harc soha nem tűnik el egészen az életünkből, és még a serdülőkorban is kétes a kimenetele. Noha egyre öregsünk, meg kell küzdenünk felettes énünk irracionális tendenciáival is. A tudattalan a gyermekben azonban mihelyt felbukkan, nyomban hatalmába keríti az egész személyiséget, ami nyomasztóan hathat, énjét gyengébbé teszi. Ezért van

az, hogy a gyermeknek externalizálnia kell a belső folyamatait, ha meg akar birkózni velük. Saját tudattalan tartalmát távolabb kell helyeznie, és úgy szemlélnie, mint ami rajta kívül áll, hogy könnyebben kordában tudja tartani.

A gyermek fejében állandóan és gyorsan növekszik a gyakran rendezetlen és csak részben integrált benyomások tömege. Gondolkodásának éretlensége miatt nagy rések tátongnak a fejében, amit a képzelet tölt ki. A gyermeknek szüksége van a fantáziatévékenységre, ami a belső élményének tükre. És ha valamely élmény alakot ölthet egy jó tündérben, minden destruktív vágya egy gonosz boszorkányban, és minden félelme egy gonosz farkasban vagy vérengző kutyában, akkor elkezdődik az élmények átdolgozása, és megkezdődhet a rendcsinálás belső ellentmondásainak világában.

Nézetrendszerében rendet csak úgy tud teremteni, ha mindent ellentétekre oszt fel. Az ember vagy bátor vagy gyáva, vagy szeret vagy gyűlöl, de átmenetek nincsenek. Az állatok mindent felfalnak vagy mindenben segítenek. A veszélyes állatok az ösztön-én veszélyes energiáit szimbolizálják (vérengző kutya, veszekedő kutyakölykök stb.), a madarak a felettes ént...

Történnnek éles fordulatok is, valamilyen varázslat hatására ellentétükbe is átfordulhatnak. Például a gonosz boszorkány, ha elvégezte küldetését, átváltozhat valami hatására tündérré.

Évek során rengeteg apró történet, kép, töredék került felszínre a gyerekek lelki bugyraiból. Néhány példát közlök itt, ami fantáziájuk vég nélküliségét tükrözi fiktív nevekkal. (a példa kedvéért) Segítséget adhat a szabad asszociációk megjelenésének sokféleségéhez, de nem lehet példaértékű, mert ezek igazán egyéni megnyilvánulások.

Zenemesék

KIUGROTT A GOMBÓC...

Lili:

Tésztát gyúrtam, varázslékvárt tettem bele, meg mindenféle dolgokat. Az embereket megvarázsolta, lehetett tőle repülni is, és a rossz emberek jóvá változtak tőle.

Kata:

Óriási gombócot csináltam, és úgy kellett kilapítani, hogy én gurultam rajta végig. A lekvárjába tettem a szépséget, az okosságot és a jóságot.

J. S. BACH: F-MOLL CSEMBALÓVERSENY

Panni:

Belementem egy orgona sípjába, ahol tenger volt, és szép halak és növények voltak.

Iván:

Pillangó voltam, és a lángban táncoltam benne. Jó meleg és fényes érzés volt.

Panni mégegyszer:

Álom is voltam, és téged is belevittelek az álomba, és meleget álmodtál.

Selymes zene volt.

HÄNDEL: CONCERTO GROSSO OP. 6.

Réka:

Nagylány cica voltam, akit idegesített a kiscica. Hempergőzés elleni macskagyógyszert akartam adni neki.

Levente:

Ember voltam, akit Álmosnak hívtak, és mindenhol elaludtam. Dolgozatot kellett volna írnom, de akkor is elaludtam. Aztán egy napot készültem, és minden sikerült, így lett Álmatlan a nevem.

Orsi:

A szél az árnyamat fújta, amiben benne feküdtem, és csodáltam a tájat.

Dóri:

Volt egy ruhám, amin gyémánt gombok voltak, abból ajtót csináltam, kimentem az utcára, mindenkinek levágtam a gombot a ruhájáról, és várat építettem belőle.

Kata:

Várat építettem szélből, rávarrtam a leveleket, és levélvár lett belőle, és ott velem lakott két tojás.

Viki:

A szél anyagokat fúj, színeseket.

Láttam az égen egy szép madarat, mint az anyagok, és én is varrtam egy ilyen madarat, azt a szél kivette a kezemből, és életre kelt. Színes volt.

Marci:

Életeket gyűjtöttem a halál ellen.

Milyen volt neked ez a zene?

MOZART: D-MOLL ZONGORAVÉRSÉNY

Ervin:

Lágy volt és mély, az jó volt. A vadnál belelendültem. A lágynál jobban bele tudok jutni a zenébe. Olyan volt, mint az erdőben, a bagoly huhuhozna, és mellette a folyó folyik, és szakadék lenne mellette és kavicsok vannak ott. Azt hittem, leesek a kavicsokra, amikor a Bálintnak nekiütöttem. A lágynál a mélyről gőz jött fel.

Iván:

Katonás zene volt. A közepe ropogós volt.

Panka:

Menetelős volt.

Ervin:

Virág voltam, napraforgó, és forogtam, addig forogtam, amíg a Nap meg nem szeretett. Úgy szeretett meg, hogy olyan formájúra változtam.

Lola:

Csiga voltam, és azt álmodtam, hogy kígyó vagyok. Felkeltem, és eldobtam a házamat.

Dorottya:

Lusta virágtündér voltam, és nem akartam felkelni, de eljött hozzám a barátom, hogy a repülésleckét megkérdezze. Kisimítottam a szárnyaimat, hogy megmutassam, de kétszer leestem. Aztán ment.

Lőrinc:

Repülő bicikli voltam, amit összeszereltem egy titkos szekrényből.

Dalra varázslás

TAVASZI SZÉL...

Eszter:

Ibolya voltam, és kinyíltam. Jó érzés volt, amikor a harmat a leveleimre csöppent, olyan volt, mintha csiklandozott volna.

Levente:

Csináltam egy rétet, meg egy erdőt. Ott csinálták a tojásokat.

Marci:

Varázsoltam a zoknimra két tekergős kígyót, és sárga foltjai voltak.

Réka:

Esőt varrtam, anyagból varrtam.

Dóri:

Várat csináltam esőcseppekből, belül leszedtem a bimbókat, és berendezkedtem. Pillangót költöztettem bele, és egy fiókát is. Annak volt egy varázspálcája, és tavaszt varázsolt bele.

Ervin:

Madár voltam, galamb, kettő voltam, el akartam kergetni magamat, mert mindig lebzelt felettem, és a végén elkergettem.

Bartók: Táncszvit, 3. tétel

Orsi:

Kígyókötélvonat voltam, aminek kiálló kezei voltak, de átváltoztam rendes vonattá is. A végén csak kötél voltam. Álomból a rém- és a jó álom volt.

Réka:

Megöregedtem 80 évesre, és beöltöztem fiatalabb lánnyá, de botladoztam.

GYAKORLATI ÚTMUTATÓ. A TÉMAAJÁNLÁSOK RÉSZLETES BEMUTATÁSA

A négy őselem – levegő, tűz, víz, föld – köré terveztük a témajajánlásainkat. Egy-egy elemhez, amit egy-egy egységnek kezelünk, 12 témajavaslat készült el. Ezeket 3x4-es egységekre osztottam fel, ami azt jelenti, hogy egy kisebb blokkban négy összetartozó téma található meg. Ezen belül: - egy improvizációs vagy aktív tevékenység, két zenemozgás, egy zenés festés szerepel.

Az improvizációs tevékenység sorrendje változhat, meghagytuk a teret a változtatás és a más sorrend megtapasztalásának lehetőségére, az óvodapedagógusok bátran alakítsák a saját egyéniségük és az adott csoportnak megfelelően.

Azért ajánljuk ezeket a tevékenységeket, mert mindegyik „zene alapú” tevékenység, és más lehetőségeket is magában foglal, mint a mozgás és szabad tánc vagy a képzőművészet. Véleményem szerint a világban ezek szerves egységet képeznek, és azt a megoldást kerestem, ahol több lehetőség van az átjárhatóságra, és a komplexitás megvalósítására. Nagyobb teret enged a gyerekek élményvilágának kifejeződésére.

A zenei tevékenységek hetente egyszer, körülbelül fél órában zajlanak. A kezdetkor nehéz a harminc percen belüli arányokat megtalálni, de ez idővel kialakul. A tevékenységek idejét meghatározza a csoport létszáma, összetétele, a feladatok elvégzéséhez szükséges idő és a zenei szemelvény időtartama is. Minden csoport másképp alakítja ki a működését.

Minden egyes tevékenységi mód tartalmaz zenei és személyiségfejlesztő elemeket, amelyeket később részletezünk.

Remélem, megtaláljátok az esetleges nehézségek, elakadások után a további lendületet. Megpróbálom úgy átadni, hogy az előforduló lehetséges problémákra a saját megjárt utam, tapasztalataim tárháza világítson rá. Bizonyára lesznek olyan felmerülő problémák, amelyeket mindenki csak maga tud megoldani, mert a csoportok egyéni működése egyéni problémamegoldást igényel. Ennek nagy előnye az adott csoportnak és óvodapedagógusnak különleges egyéni stílusa, ami csak arra az óvodapedagógusra és az ő csoportjára jellemző.

A tevékenységek szakaszai

Mivel a programcsomag a zenei tevékenységekre épül, ezért először a zenei szempontokat, majd a személyiségfejlesztő vonásokat tekintjük át.

Szárnyalások között is biztonságban – a kerettevékenység fontossága

Minden tevékenységnek vannak közös mozzanatai, amelyek keretet adnak a történéseknek. Ide tartozik:

- a) már ismert dalok éneklése,
- b) névéneklés spontán mozdulattal kísérvé,
- c) varázslás körben,
- d) a végén beszélgetés és búcsúzás.

A téma kereteit adó tevékenységek ismétlődései egyfajta állandóságot, rendet, biztos történéssort alakítanak ki a gyermekekben – egyszóval biztonságot nyújtanak. Ha a gyerekek megszerezték a biztonság érzését, bizonyos kereteken belül – amelyeket maga az óvodapedagógus és az általa működő módszer nyújt – bátran próbálkozhatnak újszerű dolgokkal. A keretek tartása nagyon fontos, hogy elkerülhetőek legyenek az esetleges „borulások”, viták és a későbbi korrigálás. Ezeket előre érdemes tisztázni: például

- nem beszélünk akkor, ha a zene szól,
- nem akadályozhatjuk egymást,
- nem üthetjük, rúghatjuk meg egymást;

de az adott folyamat is alakítja az aktuális szabályokat. Ha a kereteket a gyerekek már kellőképpen elsajátították, akkor annak helyébe a felszabadultság érzése költözik. Ez a folyamat türelmes ismétlést, kitartást igényel, és azt is ki kell várni, hogy a gyerekek „rátanuljanak” a módszerre. Ehhez pedig a gyerekeket irányító, kézben tartó csoportvezető felnőttnek kell tudni, hogy mi a célja a tevékenységnek, mit akar a gyerekekkel elérni, és hogyan teszi ezt.

A rítus varázsa. A tevékenységek állandó részei

MÁR ISMERT DALOK ÉNEKLÉSE

A már ismert dalok éneklése azért előnyös, mert rögtön egy biztos dologra tudnak támaszkodni a gyerekek, az óvodapedagógus pedig tovább tudja formálni a saját ötleteivel. Tehát a variálódás lehetősége itt is egy biztos, már megtapasztalt és már élvezhető élményre épül, ami általában a dal előadásmódjában jelentkezik. Például a szögletes szőlőszemek gurulása a staccato, avagy *szaggatott* előadásmódra utal, a sima úton való gurulás a legato, avagy *kötve* előadásmódot idézi, a dombon való fel-le gurulás a hangerő váltakozását mutathatja a zenében.

NÉVÉNEKLÉS SPONTÁN MOZDULATTAL KÍSÉRVE

A dalok közé beszúrja az óvodapedagógus ezt az instrukciót: „Énekeld a nevedet!” Mindezt improvizált dallammal közli a kisgyermek felé, akire ránéz, és ő ebből tudja, hogy neki szól a kérés.

Ekkor a gyermek elénekli a keresztnévét spontán mozdulat kíséretében, amit a többi gyerek azért figyel nagyon, mert rögtön ismétlik az egyéni megnyilvánulást. Nagyobb csoportban egymás után hat-hét gyerek nevét érdemes énekelni, és újra jöhet a dal. Így körülbelül háromszor-négyszer hangzik el különböző előadásmódokkal variálva az ismert dal.

Mi történik ebben a rövid szakaszban?

- Biztonságos tudásra épülve különböző *zenei előadásmódokkal* ismerkednek meg a gyerekek, amelyeket mozdulatokkal is tarkíthatunk.

- Előkészítjük *a szabad improvizációt* azzal, hogy a gyermekek kis dallamot találhatnak ki a nevükre.

- Az *utánzásnak* köszönhetően fejlődik *a másokra való figyelem*.

- Közben az éneklő gyerek *tükröt kap* a többiektől.

- Az óvodapedagógus pedig következtethet a gyermek tevékenységhez való viszonyáról, az „itt és most”-béli állapotáról.

A daléneklést úgy érdemes befejezni, hogy a gyerekek valamilyen fekvő állapotba jussanak. „Elaltatjuk a szőlőszemeket...” típusú instrukcióval, és ezzel vezetjük őket át a varázslás szakaszába.

VARÁZSLÁS KÖRBEN

Zenei tevékenység a miskolci TIOK Nyitnikék óvodában

Ekkor, jó esetben már fekszenek a gyerekek a kör ívén, valahogy szabadon. Eleinte hozzásegítjük őket ahhoz, hogy a kényelmes testhelyzetet megtalálják, lehetőleg *külön* legyenek a többiektől. *Csukják be a szemüket*, és a dúdolás alatt bármit varázsolhatnak a képzeletük segítségével. A legjobb, ha hagyják a képeket jönni-menni. Ne találják ki, hogy mit fognak varázsolni. A kettő között ugyanis hatalmas különbség van!

Ha a gyermek kigondol valamit, akkor a tudati szinten marad, és nem engedi a spontán, tudattalan élményeket felszínre hozni, pedig a zenehallgatáskor is a tudattalan réteget célozzuk meg. Ebből is látszik, hogy a varázslás szakasza hogy fonódik bele a zenehallgatásba. Tehát, ha csak engedi a képzeteket, élménytartalmainkat felszínre kerülni, akkor hatalmas kincs kerül a csoportvezető kezébe, mert a gyermek lelkének mélyebb rétegeivel ismerkedhet meg.

A dalt az elért kényelmes testhelyzetben dúdoljuk. Nem baj, ha hamis, ha „morgognak” néhányan, vagy ha az éneklés elalvás előtti dűnnyögésbe megy át. Az állapot a fontos, amit sikerül elérni.

Többen mozognak már, testükkel közvetítik belső történeteiket. Ezt bátran lehet módosult tudatállapotnak nevezni, ami fellazítja azokat a korlátokat, ami megengedi a zene nyújtotta élmények könnyebb befogadását, és az azokkal való találkozást. Ez azt jelenti, hogy nem tudja az illető pontosan meghatározni, hogy ami történik bennem azt én okozom, vagy a zene okozza. Ezt értjük az énhatárok fellazulásán.

Ha úgy érezzük, hogy elértük a gyerekeknél a megfelelő állapotot, akkor az óvodapedagógus ellopakodhat a magnóig vagy CD-lejátszóig, és bekapcsolhatja a zenét. Előtte nem beszéljük meg a történeteket. Ihletett pillanat szokott lenni.

Tehát ez a bevezető szakasz második lényeges története – aminek az egyik feladata az, hogy a gyerekek elmélyülhessenek képzeletvilágukban – ezáltal elvezet a zenehallgatás alatti élmények könnyebb eléréséhez.

Mivel a részek összerosódnak, tapasztaltam szerint az a szerencsés, ha az első zenét fekvő helyzetben hallgatják végig a gyerekek, a relaxálthoz közeli állapotban, és csak ezután ad az óvodapedagógus instrukciót a zenejátékhoz.

Zenehallgatás mozgással

1. Tehát az első zenét fekvő hallgassuk. A gyerekek ekkor már elkezdnek mozogni, de ha a szabályok közt szerepel, hogy *itt még feksziünk*, akkor megmaradnak a fekvő, de aktív tevékenységénél.

Zenei tevékenység a tatabányai TIOK Turul óvodában

Kezük, lábuk mozoghat, az elevenebbek gurulhatnak is óvatosan, de csak úgy, ha nem érnek hozzá a másikhöz. Ha mégis a lábával érinti a társát, de nem lett belőle probléma, akkor nem kell szóvá tenni. Azt is megtanulják eközben, hogy lehet tévedni (jelen esetben **véletlenül** hozzáérni a másikhöz), és „elfogadható leszek, ha tévedtem, és igyekszem máskor vigyázni”. Az előforduló kötekedés szólhat provokációról, hogy figyeljenek rám. Ez más megoldást igényel. Ezután kaphat a gyermek valami fontos feladatot, persze nem állandóan. Minden óvodapedagógus tudja, hogyan kell ügyesen egyensúlyozni a különböző viselkedési megnyilvánulások között, és van amikor sikerül, van amikor hosszas próbálkozásorozat árán jutunk csak valamire.

2. A másodikként meghallgatott zenénél megismertethetjük a gyerekeket a feladatokkal, elhangozhat az instrukció. Az instrukciók megtalálhatók a részletes tématervezési javaslatokban.

Zenei tevékenység a jászberényi városi TIOK Városi Óvodai Intézményben

Az instrukciót általában úgy fogalmazzuk meg, mintha mese kezdődne. Például „Egyszer volt, hol nem volt, volt egy varázserdő, annak a varázserdőnek a közepében egy csodálatos rét, amit gyönyörű fák vettek körül. A fákon mindenféle varázslatos dolgok történtek. (Előtte persze elosztjuk a gyerekeket kis csoportokba.) Az, hogy mi történik ott, az a zene alatt fog kiderülni, mert az okozza a varázslatot. (A gyerekek elhelyezkednek.) Ezután egyéni történések kezdenek kibontakozni, amelyek későbbi megbeszélése szintén nagyon izgalmas dolog. Ez a megbeszélés csak a negyedik, ötödik zene után történik.

Zenei tevékenység a jászberényi városi TIOK Városi Óvodai Intézményben

MIRE ÉRDEMES FIGYELNI EBBEN A SZAKASZBAN?

A zenei szempontokat figyelembe véve

- A zene bekapcsolásakor a gyermek készüljön a kezdő pillanatra.
- A zene tempója arányos-e a gyerek mozgásának tempójával.
- Megjelenik-e a gyermek mozgásában a zene lüktetése (amit minden ember általában automatikusan felvesz pl. ütjük a lábunkkal a taktust).
- Tükröződik-e a gyerek mozgásos megnyilvánulásában a zene hangulata.
- Észleli-e a gyermek a hirtelen zenei változásokat, például megállásokat vagy kiugró hangsúlyokat, hangszíneket.
- Érzékeli-e a zenei ívek egybetartozását, ami a zenével való együtt légzésről tanúskodik, magasabb rendű zenei gondolkodást, muzikalitást sejtet, ez lehet irányadó a tehetségesebb gyerek munkájában.
- Észreveszi-e, hogy befejeződött a zene (mindig megdicsérem azt, aki akkor figyelmesen megállt, hiszen keretet ad a tevékenységnek).
- Tud-e különbséget tenni a hangerőarányok közt, illetve észleli-e azokat.

A személyiségfejlesztést szem előtt tartva

A zene alapelemei (melódia, harmónia, dinamika, ritmus) világunk fizikai sajátosságait tükrözik (magas-mély, sok-kevés, erős-gyenge, gyors-lassú).

- A melódia (dallam): váltakozó magasságú hangok sorozata;
- a harmónia: együtthangzás, egyszerre több hang;
- a hangerősség, a dinamika: közeli, távoli;
- a ritmus: egyenletesen vagy egyenlőtlenül sűrű-ritka hangsorozat;

világmindenségünk létfolyamatait, a folyamatos átmenetet, a változást képezik le. A zene a külső és belső valóságot, az objektív történéseket és a szubjektív tapasztalatokat köti össze. A zenemozgás nyelvén kifejezhetőek és befogadhatók a szavakban el nem mondható üzenetek, élmények, emlékek, belső állapotok, hiányok, konfliktusok. Ezek a jelenségek tűnnek elő a gyerekek zenehallgatás alatti mozdulatsorozataiból.

Ezekből az üzenetekből sok mindent megtudhatunk, ha figyelmünket kiterjesztjük a következőkre:

- képes-e a gyermek végig figyelni egy zenei szemelvényt;
- tud-e befelé fordulni és magára figyelni, vagy a másikat lesi;
- meg tudja-e állni, hogy nem ér hozzá a másikhöz (ez az ő külön egyéniségének a létét jelenti, tud-e egyedül lenni a többiek közt, vagy függ-e valamelyik társától, illetve nem irányítja-e a másikat);
- kibírja-e, hogy feküdni kell;

- rá tud-e hangolódni a másikra;
- érti-e valamelyest a másik gyermek nonverbális közléseit;
- elfogadja-e, hogy a zene alatt nem beszélünk.

Az így szerzett információ sokat árul el a gyerekek pillanatnyi állapotáról, helyzetéről, vágyairól, szorongásairól, félelmeiről. A nonverbális közlések hozzásegítik az óvodapedagógust ahhoz, hogy több személyes információ birtokába kerüljön, ami a gyerekek személyiségének fejlődését szolgálják.

Zenés festés

Zenei tevékenység a jászberényi városi TIOK Városi Óvodai Intézményben

A zenés festést befejező tevékenységként ajánljuk, de a sorrendet lehet változtatni.

Ez a tevékenység is kezdődhet a szokásos rituális elemekkel, és ezt követően az előkészített eszközökkel folytatódhat a tevékenység. Ideális állapot, ha a gyerekek ugyanolyan meghitt módon várják a zenét, mint a mozgásos tevékenységen.

Lehetőleg az első zene alatt a gyermekek ne legyen kezében semmilyen eszköz, kényelmesen, ellazult állapotban hallgassák a zenét. (Ha a zene nagyon ismerős, akkor engedhetjük őket festeni.)

A legjobb, ha vizes papíron dolgoznak, mert a zenében megjelenő elemek leképezése könnyebbé válik a számukra, és jobban kínálkozik a nonfiguratív kifejezési forma.

Miért efelé tereljük őket? Azért, mert a zene által keltett élmények sokszor egy hangulatban, színfoltban, alig megfogható érzésben, és legkevésbé konkrét figurális módon jelennek meg. A gyerekek hozzászoktak, hogy *valamit* fessenek vagy rajzoljanak, amit aztán a többiek minősítenek azáltal, hogy az mennyire hasonlít a valósághoz. Ebben az esetben viszont az érzelmek – jó esetben – színekben, foltokban, pacákban stb. jelenítődnek meg, az instrukcióba is bele lehet szólni: „Vezetheted úgy a papíron a kezedet, mintha a zene irányítaná!”

Ezért javasolt a vízfesték, amit lehet ecsettel, ujjal, kis szivacsdarabokkal stb. felvinni a papírra.

Ezek a tevékenységeken is többször meghallgattatjuk a zenét, közben nem beszélünk. Kérdezni suttogva lehet.

Lehetőleg saját kompozíciót készítsenek a gyerekek, ne a másikat másolják, utánozzák. Ha mégis figuratív képet készít egyik-másik, akkor terelgethetjük finoman a dolog megértése felé. Remélhetőleg hamarosan ráérez a titok nyitjára. Ehhez segítségül szolgál, ha egy általunk ítélt „eltalált” képről meséltetjük kis gazdáját, mert valószínű, hogy érdekes élménybeszámolóban lesz részünk.

A megbeszéléskor nem szabad kritizálni senkit, és ne hagyjuk, hogy a gyerekek egymást munkáját minősítsék, hiszen ilyenkor minden gyermek lelkének titkos részeit tárja fel a csoport előtt.

Ezek a képek lehet, hogy nem a falra valók, de értékük szintén nagy jelentőséggel bír, információhordozó az óvodapedagógus számára.

Improvizatív tevékenységek

Ez a tevékenység más jellegű, mint a zenés mozgás vagy a zenés festés. Különálló a formáját illetően, de közös a többivel abban, hogy a kreativitásra épül, a fantáziavilágot, a figyelmet és a közös együttműködést is fejleszti.

Különleges abban, hogy itt a zenét nem készen kapják a gyerekek, hanem ők hozzák létre. A zene alkotásának lehetősége végtelen. Itt a óvodapedagógus kreativitásán nagyon sok múlik.

Cél a zenei elemek fokozatos és szisztematikus kombinálása, kreatív használata.

Fontos, hogy a óvodapedagógus nagyvonalakban eltervezze a tevékenységet, amelyet aztán lehet valamelyest rugalmasan tágítani több irányba.

Fontos szabály lehet (ami nekem nagy hasznomra vált), hogy amikor a hangszereket kiosztjuk, mondjuk el minden alkalommal: „Mi most egy komolyzenekar vagyunk, akinek a karmester ad engedélyt a hangszerek megszólaltatására. Addig hadd pihenjenek azok is, legyenek előttünk a szőnyegen!”

A „karmester” először nyilván az óvodapedagógus lesz, aztán egy-egy figyelmes gyerek is megállapíthatja azt, hogy készen áll a zenekar. Mi történik az improvizálás során?

A kezdeti összerázódás után, amikor ráérez az óvodapedagógus is és a gyereksereg is a tevékenység ízére, élményt tud nyújtani a társainak és saját maga is részesül belőle.

A terv nem drága Orff-hangszerekre épít, hozzá lehet férni bármilyen hangot adó anyaghoz, vagy a meglévő hangszerekhez. Ez bőven elegendő az improvizatív készségek kiaknázásához. Először feltétlenül ismerkedjenek meg a gyerekek azzal

a hangadó eszközzel, ami a kezünkben van. Jó, ha külön-külön minden gyerek megszólaltatja a saját hangszerét. Amikor sor került mindenkire, elhangozhat az instrukció. Kezdhetünk itt is mesebevezetővel kezdeni. A figyelem, a türelem, az érzelmek kifejezése, magának a zenélésnek az öröme felülmúlhatatlan élmény sok gyerek számára. Felfedezés számba megy a csend értékének jelentősége, ami a hang és a csend váltakozása.

MIRE LEGYÜNK FIGYELMESEK?

Zenei szempontból:

- ritmikus képesség: külső ritmushoz való igazodás, ritmusséma ismétlése;
- felismeri-e a gyermek a hang és zaj közötti különbséget;
- beleilleszkedik-e a dinamikailag a zenekarba;
- tud-e körülbelül kétütemes ritmust megjegyezni, és azt ismételni;
- be tud-e kapcsolódni a kellő pillanatban;
- érzi-e a zene lüktetését;
- kellő figyelemmel követi-e a folyamatot,
- milyen elmélyültséggel vesz részt a folyamatban;
- milyen új ötletei vannak;
- mennyire tudja, hogy körülötte mi zajlik, miközben ő is zenél;
- mennyire tudja a saját „szólamát” megtartani a folyamat végéig.

Személyiségfejlődési szempontból:

- milyen hangszert választ (csendes, apró, alig hallható vagy domináns hangzású, harsány hangú, kemény hangszert);
- az instrukció szerint cselekszik-e;
- az alaplüktetésbe bele tud-e illeszkedni, vagy elkezdni „hajtani” a tempót (ő akar-e irányítani);
- van-e türelme kivárni a sorát;
- mennyire tud a másikkal összehangolódni (milyen mértékben tud a másikkal együttműködni).

Nyilván nem mindent tud az óvodapedagógus a figyelmével befogni, de a lényeges történések kidomborodnak a folyamatból, és egyre nagyobb gyakorlata lesz a az efféle figyelés terén.

Az improvizáció tárházának gazdagsága lehetővé teszi, hogy az adott, addig már valamennyire összekovácsolódott csoportban egyre szélesebb lehetőségeknek adjunk teret a bátor, de előre megfontolt próbálkozásokkal.

Összefoglalás – néhány biztató gondolat

A módszer, amelyben a zene elemei vannak túlsúlyban, fejlesztő és kapcsolatteremtő, az önkifejező eszközök és esztétikai értékük, azok hatása lényeges szerepet tölt be a gyerekek fejlődésében.

A fő cél az élmény átadása, illetve a gyermek önmaga számára alakítja ki az utat, amin keresztül élményként jut el hozzá a tevékenységen alkalmazott tevékenység. A óvodapedagógus fő feladata, hogy terelgesse, mederben tartsa, és a helyes irány kialakulásakor erősítse az útkereső vagy az éppen élmény útját járó gyermeket.

Remélem, hogy ezen a kalandos felfedezőúton, ahol gyermek és felnőtt egyaránt merítenek a zene adta élmények forrásából, a szépségek, nehézségek természetes módon férnek meg egymással.

Végül pedig úgy érzem, hogy Kodály szavai idők során nem veszítik érvényüket, ellenkezőleg, mai világunkban egyre aktuálisabbá válnak.

„Az ének felszabadít, bátorít, gátlásokból, féltékenységből kigyógyít. Koncentrál, testi-lelki diszpozíciót javít, munkára kedvet csinál, alkalmasabbá tesz, figyelemre-fegyelemre szoktat. Hogy egész embert mozgat, nemcsak egy-egy részét...”

Fejleszti a közösségi érzést. Kifejleszti a csírájában minden emberben meglévő zene-érzéklet, ezzel megadja a műveltség alapját, amivel aztán szebbé, gazdagabbá teszi egész életét.”

TÉMATERV JAVASLATOK

LEVEGŐ

Július

1. TÉMA – LEVÉLZENEKAR

A tevékenység célja a természetben talált anyaggal való improvizálás, közös alkotás.

Eszköz: orgonalevelek

1. rész A tevékenység kezdése

Elég, ha az óvodapedagógus rázendít a dalra, és a kezét nyújtja a gyerekeknek, akik a tapasztalatok szerint versengenek a körben a helyekért. Bemelegedésként énekeljük el párszor a dalt, de igyekezzünk változatosan, mindig másképp.

Például, ebben az esetben énekeljük olyan lágyan:

- ahogyan a szél fúj,
- ahogy a vonat suhan, vagy ahogy a hegyre felmegy, majd a völgybe leereszkedik (erősítünk, halkítunk).

1. Dal: *Eresz alól fecske fia...*

2. Névéneklés mozdulatokkal (leírását lásd a 25. oldalon)

2. rész Aktív tevékenység

1. A kialakult körben

1. Üljünk le, csukjuk be a szemünket, és hallgassuk meg a bennünket körülvevő hangokat (autó, gyerekek, állatok, szél stb.).

Ha sikerült közösen összegyűjteni, milyen hangokat hallottunk, akkor szét lehet választani, hogy melyiket adta ki élőlény, s melyiket valamilyen anyag, tárgy...

Mi a zaj? Mitől természetes? (Sok kérdésre van lehetőség.)

2. Ilyenkor mindenhol könnyen fellelhető orgonalevél. Ha nincs az udvarban, az óvodapedagógus által hozott néhány ágat a gyerekek lekopaszthatják. Ha mindenkinél van már egy levél, akkor kezdődhet a zenekari próba.

- Ha ráfújsz a faleveledre, mi történik?
- Hogy tudsz zenét csinálni vele?

Mindenki kipróbálhatja a „hangszerét”, először egyszerre is lehet, hogy felbátorodjon a félnék is, aztán egymás után megfújhatják. A különböző fújáskísérletekből kialakult káoszt rendezni lehet úgy, hogy az óvodapedagógus kérdez a levéllel, a gyerekek válaszolnak. Ezt lehet kettesével is.

Lehet csoportosítani a nagyon vékony hangokat, a tompábbakat, és lehet használni rövid hangokat, hosszúkat. Így lehet két csoportra oszlani, és az óvodapedagógus irányításával a két csoport zenei párbeszédet folytathat.

Fontos, hogy az óvodapedagógus egy dob (leginkább a cserépdob a megfelelő) segítségével egy egyenletes lüktetést biztosítson a megfelelő struktúra kialakítása érdekében.

A „levélzenekart” érdemes a végén lekerekíteni az egy re halkabb fújással (pl. elfáradtak a levelek, vagy már álmosak és ásítóznak), vagy fokozatosan „elfogyasztani” a hangzást úgy, hogy a gyerekek egyenként kilépnek a közös produkcióból, elmennek aludni. Nagyon szép, meghitt befejezést lehet kialakítani.

3. rész A tevékenység befejezése

Még a körben éneklük a kedvenc dalt, miközben az óvodapedagógus a kör közepére teszi a varázsdobozt vagy -zsákokot. Az éneklés alatt a gyerekek – csak az, aki akarja – egyenként odamehetnek és beletehetik az érzéseiket... A végén megbeszélhetik, hogy ki milyen érzést tett bele.

2. TÉMA – FELHŐUTAZÁS

A tevékenység célja a zenehallgatás által keletkezett asszociációkkal való munka mozdulatokba öntése.

Eszköz: CD-lejátszó vagy magnetofon, Cd-lemez vagy kazetta

1. rész A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Sárkány paripán...* (ÉO: 303)⁶

Énekeljük úgy:

- mint amikor fúj a szél,
mint amikor suhanunk a táltos hátán a szélben!
- Közben névéneklés saját mozdulatokkal
- Varázslás (lásd 25–26. oldal)
Annak rövid megbeszélése

⁶ Forrai Katalin: *Ének az óvodában*. Budapest, 1991. című könyvének megfelelő részrei

2. Zenehallgatás: a *Globe* színház zenéje.

Instrukciók:

- Helyezkedjete el fekvve a szőnyegen, kényelmesen, mint aki egy felhőn fekszik. Ha becsukod a szemedet, könnyebben el tudod képzelni. Mindenki külön felhőt válasszon magának!
- Ha felkészült a lelked a zenére, azt én látom, és bekapcsolom a magnót. A zene alatt nem beszélünk, csak mozdulatokkal lehet kifejezni magunkat.
- Kíváncsi vagyok, mit látsz a felhőről az utazásod közben.
A zenét 2×, 3× tesszük fel egymás után azonnal, csak azután beszéljük meg a történeteket.

3. A tevékenység befejezése

Kialakult kedvenc dal éneklése már körben ülve addig, amíg mindenki bele nem tette a kör közepén található varázsdobozba vagy zsákba az érzelmeit.

Ha az óvodapedagógus úgy ítéli meg, hogy szívesen csinálnák még a gyerekek, akkor egy kigyódallal ki lehet őket vezetni a tevékenységből.

3. TÉMA – SZÉLVARÁZS

A tevékenység célja a zenehallgatás élménye mozdulattal kifejezve.

Eszköz: CD-lemez és -lejátszó

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** *Hold, hold, fényes lánc...* (ÉO: 85)
Énekeljük úgy:
  - mint amikor potyog a hold a vízbe,
  - ahogy a madár száll az égen... stb.
- Közben névéneklés saját mozdulatokkal
- Varázslás
- Rövid megbeszélés

2. Zenehallgatás: *Telemann: Trombitaverseny*⁷

Instrukciók:

- Most is szeretnék benneteket repíteni, mégpedig a varázsszéllel hegyen-völgyön keresztül.
- Keressétek meg a kedvenc helyeteket, helyezkedjete el kényelmesen, és képzeljete el, hogy utaztok a varázsszéllel!

⁷ A zenehallgatásra javasolt művek megtalálhatók a *Hangos melléklet* című CD-n.

- Ha elkészültél, bekapcsolom a zenét. Tudjátok, nem beszélünk közben. A zenét 2×, 3× hallgatják meg, aztán körben ülve megbeszélés történik.

3. A tevékenység befejezése (lásd előző tevékenységet)

4. TÉMA – ZENÉS FESTÉS. SZÉLRAJZ

A tevékenység célja a szabad rajzolás vagy festés bevezetése.

Eszköz: CD-lemez és -lejátszó, festő- vagy rajzeszközök

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** Az eddig énekelt dalok közül választunk egyet
- Névéneklés
- Varázslás
- Rövid megbeszélés

2. Festés zenére

- Emlékeztek arra, hogy milyen zenét hallgattunk? Most kiválasztottam az egyiket, és szeretném, ha lefestenétek az érzéseiteket!
- Lehet a kezed a szél, ami viszi a színeket.
- Megtaláltok mindent, amit előkészítettünk, de előbb hallgassátok meg a zenét!
- Eresszétek szabadon a képzeleteteket, és ha mondom, hogy már lehet, kezdjétek neki a festésnek! A zenét lehet, hogy ebben az esetben többször igénylik a gyerekek, de hagyjunk időt a nyugodt munkára. A végén beszélgessünk a képekről!

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

Augusztus

5. TÉMA – ESŐZENEKAR

A tevékenység célja a természet ajándékaiból hangzóegyüttes kialakítása.

Eszköz: kavicsok

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Borzas galagonya...* (ÉO: 310)

Énekeljük úgy:

- ahogy csepegnek a vízcseppek,
- ahogy a vihar erősödik, és gyengül!

– Névéneklés

2. Aktív tevékenység

Az óvodapedagógus kiosztja az előzőleg gyűjtött kavicsokat. Jó, marokba illő kavicsok legyenek, gyerekenként két darab.

A gyerekek körben ülnek vagy állnak.

- Beszélgessünk kicsit a kavicsokkal! Én kérdezek, ti válaszoltok, úgy, hogy egyszerre mindenki válaszolhat.
- Most kérdezek, és akire ránézek, egyedül az válaszol.
Amikor kellőképpen belemelegedtek a motívumokba, akkor zenekart lehet alakítani.
- Most csináljunk esőzenekart! Az egyik gyerek lesz a felhő, aki kimegy a körön kívülre. Esőt csinál úgy, hogy megérinti sorban a gyerekek vállát, és akit megérintett, elkezd zenélni. Így erősödik a vihar. Úgy csendesedik el, hogy a felhő visszafelé is megérinti, és elfogyasztja az esőt.
Ezt többször eljátszhatják.

Változat:

- Mi az, hogy vékony egy hang vagy vastag?
- Mutasd meg a saját hangodon!
Sikeres kísérlet esetén be lehet illeszteni szélnek.

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

6. TÉMA – FORGÓSZÉL

A tevékenység célja a zenei képzelet, és a teljes figyelem fejlesztése.

Eszköz: CD-lejátszó vagy magnetofon

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** *Kocsit...* (ÉO: 220)
- Énekeljük úgy, ahogy a kocsi:
  - döcög,
  - simán gurul,
  - gyorsul, és ahogy lelassul!
- Közben névéneklés saját mozdulatokkal
- Varázslás

2. Zenehallgatás: *Lully: Nations CD 27.*

Instrukciók:

- Keressétek meg a kedvenc helyeteket!
- Ti vagytok a forgószél, aminek a zene mutatja meg, hogy mi a dolga, és merre visz az útja.

Tanács:

Ha kicsi a terem, és a gyerekek ötnél többen vannak, akkor érdemes maximum öt forgószelet választani. Addig a többiek lehetnek a szélben hajlongó fák, akik különben egy fizikai keretet adnak a szeleknek, és vigyáznak rájuk. Ha van színes, hosszú tornaszalag, azzal vagy könnyű anyagból készült kendővel is ki lehet próbálni.

Ha meg tudjuk oldani az udvari hangosítást, és egyébként más nem zavarja a csoportot, akkor a szabadban is meg lehet valósítani a tevékenységet.

- A zene végén megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

7. TÉMA – SIKLÁS

Eszköz: CD-lejátszó

A tevékenység célja a tárgyak nélküli képzelet fejlesztése mozgásban, zenére.

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** *Tekeredik a kígyó...* (ÉO: 115)
- Énekeljük úgy:
  - ahogy leselkedik a kígyó (halkan és tétován),
  - mintha pöttyös lenne a kígyó,
  - ahogy bátran siklik a fűben!
- Névéneklés
- Varázslás

2. Zenehallgatás: *Turini: Szonáta 2 furulyára*

(A zenét 1:39-nél le kell keverni!)

Instrukció:

Madárbált rendezünk, mindenki színes tollakat ölt magára.

(Az óvodapedagógus kiegészítheti a csoportra szabott instrukciókkal.)

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

8. TÉMA – ZENÉS FESTÉS: ZENESZÍNEK

A tevékenység célja a zenei élmények és elemek megjelenítése festésben.

Eszköz: CD-lejátszó

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** *választott dal*
- Énekeljük saját, kitalált vagy választott ötlet szerint!
- Névéneklés
- Varázslás

2. Zenés festés

Zene választható *Beethoven* valamelyik zongoraszonátájából.

Az instrukciót lásd a 4. tevékenységnél!

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

Szeptember

9. TÉMA – VIHARZENEKAR

A tevékenység célja szabad kísérletezés a hangokkal, a végén zenekarrá szerveződve.

Eszköz: kb. 1 méter hosszú (lehetnek rövidebbek is), villanszereléshez használt gégecsövek és más hangkeltő eszközök

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Itt ül egy kis kosárba...*

– Énekeljük úgy:

- ahogy a szél tekereg a fák közt,
- ahogy a makkok potyognak a kosárba,
- ahogy erősödik a szél, majd ahogy gyengül!

– Névénekklés

2. Aktív zenélés

A gégecsövek használata: ha a levegőben pörgetjük (ehhez elég nagy tér kell), akkor a csövek által keltett hanggal tudjuk utánozni a szélsuhogást. Ha belefújunk, szintén a szél hangjához hasonló hangot ad, de másként. Az ügyesebbek tilinkózni is tudnak vele, be lehet dugni az ujjunkkal a végét is.

Jó kísérletezést!

Létrehozhatunk egy viharzenekart. Az esőt már tudjuk utánozni a kavicsokkal, szelet utánozhatjuk a csövekkel, a cintányérral tudunk villámot imitálni, a dobbal pedig lehet dörögni.

Türelemmel kiváló vihart lehet létrehozni!

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

10. TÉMA – FELHŐLÉLEK (FELHŐCSINÁLÓ)

A tevékenység célja a közös harmónia megteremtése

Eszköz: lepedők, CD-lejátszó

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** *A kálói szőlőbe...* (ÉO: 147)
- Énekeljük úgy:
  - amilyenek a szőlőszemek,
  - ahogy a falevelet viszi a szél,
  - ahogy gurulnak a szőlőszemek!
- Névénekklés
- Varázslás

2. Zenehallgatás: Mozart: B-dúr szimfónia No. 7 KV 45 D-dúr 1. tétel

Lehet minden eszköz nélkül, de lehet lepedő alatt négyen. A többiek nézik, vagy több felhő is lehet, lehet akár kettő is. De valaki nézze is, mert az is élmény.

Instrukció:

Ti vagytok a felhő lelke, és ti mozgatjátok a felhőt a zenére.

A zene néhányszor hangzik el, ezalatt cseréljenek a nézők a felhőkkel.

A végén megbeszéljük az élményeket.

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

11. TÉMA – KENDŐTÁNC (SZÉLKENDŐ)

A tevékenység célja eszköz segítségével a zenei mozdulatok kifejezőerejének növelése.

Eszköz: kendő, CD-lejátszó

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** *Tekereg a szél...*
- Énekeljük úgy:
  - ahogy fújja a dallamot a szél,
  - ahogy erősödik, és gyengül,
  - ahogy egyszer-egyszer a ruhánkba kap!
- Névénekklés (A mozdulatokról ne feledkezzünk meg!)
- Varázslás

2. Zenehallgatás: Telemann: Trombitaverseny

Kendő van a kezükben.

Instrukció:

Képzeld, hogy a kendődbe beleköltözött a szél, és téged is elvisz magával!
vagy:

A kendőt és a kezedet a zene szele irányítja.

A végén megbeszélés.

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

12. TÉMA – ZENÉS FESTÉS: SZÉLUTAZÁS

A tevékenység célja a zenei élmények feldolgozása vizuálisan.

Eszköz: CD-lejátszó, festőeszközök

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** az eddigiek közül választhatunk, tetszőleges előadásmóddal.
- Névéneklés
- Varázslás

2. Zenés festés: Frescobaldi: Canzoni CD 10. vagy az eddig hallgatott legkedvesebb zene

Instrukció:

Lásd többi festős tevékenységet.

A képeket megbeszéljük.

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

TÚZ

Október

1. TÉMA – TELEFONOS JÁTÉK/HARANGJÁTÉK

A tevékenység célja a közös tevékenység kialakítása.

Eszköz: CD-lejátszó

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Ácsorogjunk, bácsorogjunk...* (ÉO: 131)

Énekeljük úgy:

- ahogy pattog a tűz,
- ahogy a láng kanyarog a levegőben!

– Névénekklés

2. Aktív zenélés

a) Telefonos játék

– Mi vagyunk a tűzoltók, és telefonon kapjuk a hírt, hogy sietnünk kell.

– Álljatok egymás háta mögé, és a sor egyik végén leszek én, aki segítséget kér. A másik végén áll a tűzoltó, a többiek a hírvivő telefondrót. Amit a válladra „teszek”, azt add tovább! (Ez egy egyszerű két ütemes, 2/4-es ritmusmotívum legyen.)

Az óvodapedagógus elmehet a helyéről, akinek szüksége van rá, annak segíthet.

b) Harangjáték

– Álljatok heten-nyolcan körbe, és egyvalaki menjen a kör közepére! Olyan szorosan álljunk, hogy a vállunk majdnem összeér. Ez lesz a harang teste, aki pedig bent áll, az a harang nyelve. A zene alatt a csukott szemű harangnyelvet ide-oda lökdössük jó puhán, és vigyázunk rá, nehogy kiessen. Eközben pedig a harang nyelve ellazul, amennyire csak tud (de csak annyira, hogy a lába megtartsa).

– A gyakorlat alatti zene: Mozart: Szimfónia No. 17 KV 129, G-dúr 2. tétel Andante

– Lehet cserélni. Azon legyünk, hogy mindenkire rákerüljön a sor. Hogy meddig hagy lengeni az óvodapedagógus egy gyereket, azt az adott pillanat dönti el.

– Az érzések megbeszélése, lerajzolása

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

2. TÉMA – TŰZŐRZÉS

A tevékenység célja a zenére való mozgás felfedezésének fejlesztése.

Eszköz: CD-lejátszó, kendő

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Kendő...* (ÉO: 153)

– Énekeljük úgy:

- ahogy a tűz feléled (a nagyon halkból a hangos felé haladunk),
- ahogy keverjük a tűzön az ételt (legato)!

– Névénekklés

– Varázslás

2. Zenehallgatás: *Lully: 12 szvit „Le ivertissement Royal”*

Instrukció:

– Tartsuk életben a tüzet, amit meggyújtottunk!

Ezt lehet kendővel táncolni vagy tömött kupacban, és a kezünk a lángnyelv.

– A gondolatok megbeszélése

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

3. TÉMA – LÁNGOK TÁNCA

A tevékenység célja a közös mozgás, harmónia kialakítása.

Eszköz: CD-lejátszó

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Tüzet viszek...* (ÉO: 231)

Énekeljük úgy, mint amikor forraljuk a vizet (fokozatosan erősítjük a hangunkat) stb.

– Névénekklés

– Varázslás

2. Zenehallgatás: *Händel: Concerto grosso no. 6, cd 1p.*

Instrukció:

- Képzeljük el, hogy egy hatalmas nagy tüzet rakunk, és ti lehettek benne a táncoló lángok!
- Történesek megbeszélése.

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

4. TÉMA – ZENÉS FESTÉS: TŰZKÉP

A tevékenység célja a zenei élmények vizuális feldolgozása.

Eszköz: CD-lejátszó, festőeszközök

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** az eddigiekből lehet választani tetszőleges előadásmóddal
- Névénekklés
- Varázslás

2. Zenés festés

Az eddig hallott – a tűz témaköréhez tartozó – zenék közül lehet választani, és a festéshez tartozó instrukciók alapján a tevékenységet élvezetessé tenni.

A képek megbeszélését ne felejtjük el!

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

November

5. TÉMA – TŰZOLTÓZENEKAR

A tevékenység célja a zenei képességek fejlesztése improvizációval.

Eszköz: hangszerek

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** *Bújj, bújj, itt megyek...* (ÉO: 194)
Énekeljük úgy, ahogy elalszik a tűz (hangosan kezdve, fokozatosan elhalkulva)!
- A gyerekektől is várhatunk ennyi tapasztalat után ötletet.
- Névénekklés

2. Aktív zenélés

Instrukció:

– A tűzoltók nagyon vidám emberek, akik szeretnek zenélni. Létezik sok tűzoltózenekar is.

Alkossunk mi is egyet a hangszereinkből!

Az óvodában található hangszerekből lehet választani, ezekhez lehet illeszteni a készített vagy kitalált hangszereket. Kiosztáskor vagy választáskor mindenki leteszi maga elé a hangszert a szőnyegre, mint a komoly zenekarokban, csak a karmester engedélyére lehet kézbe venni.

Ekkor az óvodapedagógus kitalál ritmusokat az adott hangszerekre jellemzően, pl. fém hangszer ne játsszon apró ritmust, és a dob sem, viszont a fakocka szereti az apróbb ritmusokat. Fokozatosan összeállítjuk, részenként próbálva, és a végén kikerekedhet egy szép „mű”.

(Az efféle zenékkal a szülőket is meg lehet ajándékozni.)

A hangszercsere jó ötlet egy-egy sikeres játék végén.

Ennek a végén is lehet megbeszélés.

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

6. TÉMA – SÁRKÁNYTŰZ

A tevékenység célja a zene részeiben a különbözőségek megfigyelése.

Eszköz: CD-lejátszó

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Hová megy...* (ÉO: 297)

Énekeljük úgy, ahogy a kocsi:

- a sima úton megy,
- a gödrös úton megy!

– Névénekklés

– Varázslás

2. Zenehallgatás: Mozart: Szimfónia No. 9 KV 73, 4. tétel

Instrukció:

– Ti lesztek a sárkányok. Figyelj, mikor okád tüzet, és melyik fejével? (Mert van azért szelídebb és vadabb feje is.)

– Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

7. TÉMA – TÚZTÁNC

A tevékenység célja a zenei önkifejezés skálájának szélesítése.

Eszköz: CD-lejátszó

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Kövön ült két...* (ÉO: 299)

Énekeljük úgy:

- ahogy egy sima felületű követ simogatjuk,
- ahogyan egy szögletes követ simogatunk!

– Névéneklés

– Varázslás

2. Zenehallgatás: Chopin: *Keringő No. 4, Op. 34, No. 3 F-dúr*

Instrukció:

- Ez a vidám tűz tánca. Ha te lennél, hogy formálnád?
- Bárhogyan indulhatsz, fekvésből, guggolásból, ülésből, állásból.

Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

8. TÉMA –ZENÉS FESTÉS: ZENEKÉP

A tevékenység célja a zenei élmények feldolgozása vizuálisan.

Eszköz: CD-lejátszó, festőeszközök

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** Az eddig énekelt dalokból szabadon választott előadásmódokkal.

– Névéneklés

– Varázslás

2. Zenés festés

- Az óvodapedagógus kiválasztja a legszívesebben hallgatott zenét, a tevékenység a többi festős órához hasonlóan zajlik.
- A képek megbeszélése.

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

December

9. TÉMA – KONYHAZENEKAR

A tevékenység célja az improvizatív készség fejlesztése az együttzenélés során.

Eszköz: hangszerek

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** *Megy a kocsi, fut a kocsi...* (ÉO: 280)
Énekeljük úgy:
  - ahogy a ló patája dobog,
  - ahogy száguldasz a levegőben a táltos hátán!
- Névéneklés

2. Aktív zenélés

Instrukció:

- Hallottatok már mindenféle csörömpölést a konyhában, ugye? Akkor mi most alakíthatnánk egy konyhai zenekart, úgyis közeledik az ünnep.
- Milyen hangokat hallunk a konyhában? Gyűjtsük össze!
- Kiválogatják a megfelelő hangadó szerszámokat, és utána a gyerekekkel együtt próbáljuk megalkotni a zenekar létrehozásának menetét.
- Ha összeállt, lehet hangszereket cserélgetni.
- Ha tetszetős a darab, akkor ezt is elő lehet adni a szülőknek.
Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

10. TÉMA – ÜNNEPI EBÉD

A tevékenység célja a zenei tétel feldolgozása mozgásban.

Eszköz: CD-lejátszó

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Töröm, töröm a mákot...*

Énekeljük úgy:

- ahogy törjük a mákot,
- ahogy zuholjuk,
- ahogy már keverjük a tálban!

– Névénekklés

– Varázslás

2. Zenehallgatás: *Vivaldi: Gloria 1. tétel vagy Händel: Concerto grosso Op. 6, No. 3*

Instrukció:

– A családnak most te készíted az ünnepi ebédet.

– Mit főzöl, és hogyan készíted el? Figyeld, hogy a zene segítsen neked a munkában!

Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

11. TÉMA – ZENÉS FESTÉS: ÜNNEPI KÉP

A tevékenység célja a zenei élmények feldolgozása vizuálisan.

Eszköz: CD-lejátszó, festőeszközök

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** az eddig énekelt kedves dalok közül valamelyik, a kiválasztott előadásmóddokkal.

– Névénekklés

– Varázslás

2. Zenés festés: *Vivaldi: Gloria 1. tétel*

A korábbi témaajánlások alapján vezetjük a festést.

Megbeszélés.

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

12. TÉMA – ZENEFENYŐ

Az év utolsó tevékenysége, melynek célja az eddigi élmények kifejezése a választott módon.

Mivel feltehetőleg elég tapasztalattal rendelkeznek a gyerekek és az óvodapedagógusok is a tevékenység strukturáltságát és menetét illetően, megpróbálhatjuk azt, hogy a gyerekekkel közösen döntjük el a téma feldolgozás elején, hogy mit énekeljünk; mozogjunk, fessünk vagy zenéljünk. Az óvodapedagógusnak nem lesz könnyű a kívánságok kavalkádjából valamit kialakítani, de a gyerekeknek is el kell kezdeni türelemmel végighallgatni a másikat, netán engedni a saját kívánságukból, vagy akár megharcolni érte.

Ez a fél óra is legyen egy igazán felszabadult, örömet közvetítő idő.

Hasznos tanács: A hallgatott zenékre a gyerekek általában sajátos jelzőket szoktak kitalálni. Ezeket jó felírni, mert megkönnyíti a mi dolgunkat is (forgószélzene, kacifánt, főzős stb.).

VÍZ

Január

1. TÉMA – TENGERTÁNC

A tevékenység célja a zenei elemek mozgásban való megjelenítése.

Eszköz: CD-lejátszó

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Víz, víz...* (ÉO: 146)

Énekeljük úgy:

- mint ahogy a nagy folyó folyik,
  - ahogy a cseppek leesnek!
- Névéneklés
- Varázslás

2. Zenehallgatás: Beethoven: Zongoraszonáta No. 2, Op. 2, Scherzo A-dúr

Instrukció:

- Te vagy a tenger, és a buborékokkal játszol.
  - A legjobb fekvéssel kezdeni, aztán ülve, és a végén már kergethetik a buborékokat, de nem olyan lendületes a zene, hanem inkább egy helyre fókuszáló.
- Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

2. TÉMA – CSEPPBESZÉD

A tevékenység célja a gyerekek metakommunikációs képességének fejlesztése.

Eszköz: CD-lejátszó

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** *Tó vize, tó vize...* (ÉO: 305)
- Énekeljük úgy:
  - ahogy a korcsolya siklik a jégen,
  - ahogy a halászok törik a léket!
- Névéneklés
- Varázslás

2. Zenehallgatás: J. S. Bach: Angol szvit Gavotte 2.

Instrukció:

Egy lány és egy fiú vízcsepp beszélgetnek. Mikor melyik vagy?

Később állhatnak párban, és testbeszéddel mondják el egymásnak a mondanójukat, szépen „meghallgatva” a másikat. A végén találgathatnak, ki mit mondhatott vajon?

Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

3. TÉMA – JÉGORSZÁG

A tevékenység célja a hangszeren való improvizatív készségek fejlesztése.

Eszköz: fémes hangzású hangszerek

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Jön a kocsi, most érkeztiink...* (ÉO: 278)

Énekeljük úgy:

- mintha lovas szánon érkezniénk,
- mintha zötyögős úton lovas kocsin mennénk!

– Közben névéneklés

2. Aktív zenélés

Instrukció:

– Ma Jégországba utazunk. Szerintetek milyen hangok lehetnek ott?

Mondhatnak mindenfélét, de az óvodapedagógus a fém hangszerek (triangulum, csengő, harang, csőharang, poháron két kanál összeütögetése, és más fellelhető fém eszköz) felé próbálja terelni az érdeklődést. El lehet nevezni a hangokat, hogy a jégcsap a csengő, a jégvirág a triangulum. A jégkirály a poháron való ritmus, a királynő a két kanál, és ők beszélgethetnek, a többiek pedig nagyon egyszerű ritmussal kísérik. Az óvodapedagógus a cserépdobon a „szívdobogást” biztosítja. (Szintén előadható akár önállóan, akár mesebemutató aláfestéseként.)

– Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

4. TÉMA – ZENÉS FESTÉS: BUBORÉKOK

A tevékenység célja a zenei élmények vizualításban való kifejezése.

Eszköz: CD-lejátszó, festőeszközök

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** a víz témaköréből énekelt dalok bármelyike, a legkedvesebb előadásmódokkal

– Névéneklés

– Varázslás

2. Zenés festés

Az eddig hallottak közül választott zenére, a víz témaköréből, de lehet új zent is választani: *Beethoven: Zongoraszonáta No. 2, A-dúr 2/2 3. tétel 1.42-ig*

Instrukció:

– Buborékok...

– A képek megbeszélése

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

Február

5. TÉMA – VESZEKEDŐ VÍZCSEPPEK

A tevékenység célja az egymásra hangolódás a zenében.

Eszköz: CD-lejátszó

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Ültem ringó...* (ÉO: 286)

Énekeljük úgy:

- mintha a cseppek a vízbe esnének,
- ahogy a patak átgurul a köveken!

– Névénekülés

– Varázslás

2. Zenehallgatás: *Beethoven: Zongoraszonáta No. 15 D-dúr Op. 28 Pastorale 3. tétel*

Instrukció:

– A zenébe belebújtak a veszekedő vízcseppek. Hogyan veszekednek, és mikor békülnek ki? A zenében megtalálod. Lehetsz akár mindkettő együtt, vagy választhatsz magadnak egy párt.

– Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

6. TÉMA – VÍZI VÁR

A tevékenység célja az öröm kifejezése és az együttmozgás.

Eszköz: CD-lejátszó

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Komáromi kisleány...*

Énekeljük úgy:

- ahogy a széles Duna folyik,
- ahogy a csónakot billegteti a hullám!

- Névénekklés
- Varázslás

2. Zenehallgatás: Vivaldi: Gloria 6. tétel

Instrukció:

- Halacskák vagy más tengeri élőlények vagytok a víz alatt, és boldogan éltek ott.
- Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

7. TÉMA – CSEPPZENEKAR

A tevékenység célja a zenei improvizáció fejlesztése.

Eszköz: hangszerek

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** *Nád alól és víz alól...* (ÉO: 252)

Énekeljük úgy:

- ahogy a köd úszik a víz felett,
- ahogy a kövér kacsza totyog a parton!
- Névénekklés

2. Aktív zenélés

Instrukció:

- Hallottatok-e olyan zenét, amelyben vízcseppek szerepelnek? Gyűjtsünk ötleteket, hogyan lehetne előállítani vízcsepphangokat? Van itt néhány hangszer (pl. fakockák, kis csengő, triangulum, cintányér), de mindenki bővítheti kedvére. Ki lehet próbálni: ha az egyik tenyerünkbe (ha jól ki van feszítve) a másik kezünk mutatóujjával beleütünk, hasonló hangot ad ki, mint a tócsába eső vízcsepp.
- Kialakíthatunk vízcseppcsaládokat a hangok szerint elosztva, és a gyerekek eljátszhatják a családok egy napját. Például az apukák elmennek dolgozni, és ott beszélgetnek. Az anyukák is beszélgetnek, a gyerekek pedig az óvodában vannak.
- Bármilyen eseményt el lehet játszani úgy, hogy csak a gyerekek zenélnek, csak az anyukák, csak az apukák, vagy csak a családok.
- Mindenki a kialakult helyzethez igazodjon, és a saját ötletei szerint alakítsa.
- Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

8. TÉMA – VÍZI KÉP

A tevékenység célja a zenei élmény vizuális feldolgozása.

Eszköz: CD-lejátszó, festőeszközök

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** az eddig énekelt dalok közül lehet választani bármilyen előadásmóddal.
- Névéneklés

2. Zenés festés

Zene: a víz témaköréből választható

Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

Március

9. TÉMA – ESŐCSEPP

A tevékenység célja a zenei asszociációs képességek fejlesztése.

Eszköz: CD-lejátszó

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** *Kis kacska fürdik...* (valamelyik változat vagy ÉO: 183)
Énekeljük úgy:
  - ahogy a kacska pihéit simogatjuk,
  - ahogy a kiskacska billeg egyik lábáról a másikra,
  - hogy mi vagyunk az öreg kacsák vagy a fürge, fiatal kacsák!
- Közben névéneklés
- Varázslás

2. Zenehallgatás: *Beethoven: Zongoraszonáta: No. 2, A-dúr 2/2 1. tétel*

(A zenét 1.50-nél le kell keverni!)

Instrukció:

- Esőcseppek vagytok, akik kigurultak a felhőből. Merre jársz, merre gurulsz, mi lesz veled?
- A történések megbeszélése

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

10. TÉMA – VARÁZSFA

A tevékenység célja a másik elfogadásának gyakorlása.

Eszköz: CD-lejátszó

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** *Kiszáradt a diófa...* (ÉO: 10é)
Énekeljük úgy:
  - mint amikor potyognak a diók,
  - ahogy gurul a dió!
- Névénekülés
- Varázslás

2. Zenehallgatás: *Mozart: Szimfónia No. 7 KV45 D-dúr 1. tétel*

Instrukció:

- A te kizöldült fád alá mindenféle állat menekül az eső elől.
- Kiket fogadtál be, mi történik veletek?
- Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

11. TÉMA – ZENÉS FESTÉS: HULLÁMOK

A tevékenység célja a zenei asszociációk képi leképezése.

Eszköz: CD-lejátszó, festőeszközök

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** *Ültem ringó...* (ÉO: 286) (már szerepelt)
- Választható előadásmód
- Névéneklés
- Varázslás

2. Zenés festés: *Vivaldi: Gloria 6. tétel*

Ki lehet próbálni a hullámok festését. Nem kell feltétlenül a hullámoknak kékné lenniük, hiszen a színt a zene adja meg. A varázshullám akármilyen színű lehet.

Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

12. TÉMA – CSOBBANÁS: VISSZATEKINTÉS

A tevékenység célja a zenei élmények bármilyen formában való kifejezése.

Eszköz: CD-lejátszó, festőeszközök, esetleg hangszerek

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** a jelenlegi témakörből a legjobban megkedvelt dalt javaslom
- Névéneklés
- Varázslás

2. Az eddigi tevékenységek közül lehet választani, így a zenék közül is.

A megbeszélést ne hagyjuk ki!

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

FÖLD

Április

1. TÉMA

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Hajlik a meggyfa...* (Szmrecsányi Magda: Zenei előképző⁸ c. könyvében található meg.)

Énekeljük úgy:

- ahogy a meggyszemek potyognak,
- ahogy gurulnak,
- ahogy fújja a szél az ágakat!

– Névénekklés

– Varázslás

2. Zenehallgatás: *Lully: 12 szvit „Le Divertissement Royal” 5. tétel Rondeau du Mariage forcé*

Instrukciók:

- Ti vagytok a fán a madarak, akik fészket készítenek a kicsinyeknek.
- A következő zenében már dédelgethettek is őket.
- Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

2. TÉMA – ERDŐKERÜLŐ

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Sötétes az erdő...* (ÉO: 191)

Énekeljük úgy:

- mintha lopakodnánk az erdőben,
- ahogy a makk potyog stb.

– Névénekklés

– Varázslás

⁸ József Andrásné – Szmecsnányi Magda: *Zenei előképző – Olvasókönyv* EMB Budapest, 1994.

2. Zenehallgatás: *Lully: 1. szvit „Le Bourgeois Gentilhomme” Second Air des Espagnols: Gigue*

Instrukció:

- Erdei állatok ugrálnak a puha erdei tisztáson, örülnek, hogy már itt van a tavasz.
- Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

3. TÉMA – ERDŐ HANGJA

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** *Körtéfa...* (ÉO: 185)

Énekeljük úgy:

- ahogy kenjük a lekvárt a kenyérre,
- mintha szögletes körték lennének a fán!

2. Aktív tevékenység

Ezen az alkalmon új hangszereket is készíthetünk.

- Lehet félliteres műanyag üvegebe magokat teszünk. Ha a magokat nagyon gyengéden folytatjuk át az egyik végéből a másikba, akkor esőbotként használhatjuk, ha rázzuk, akkor pedig rumbatökként. Az esőbot hangját ki lehet próbálni vastagabb gégecsővel is. Ilyenkor mind a két végét bedugaszoljuk.
- Tejfölös doboz felhasználására mindenkinek számtalan ötlete van.
- A bogarak zümmögését lehet utánozni, ha selyempapírt teszünk egy sűrű fogú fésűre és úgy használjuk, mint a szájharmonikát. Az ötletek kimeríthetetlenek.
- Ha kész, szerveződhet a zenekar. Az óvodapedagógus ne felejtse el a szívdobogást a cserépdobbal!
- Ha ezen a tevékenységen nem marad idő a zenélésre, a következő tevékenységen folytathatjuk.
- Megbeszélés:
- Ki hogyan tudna még hangszert készíteni, és miből? Van további ötletek?

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

4. TÉMA – ZENÉS FESTÉS: MEDVE A PATAKNÁL

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Bújj, bújj medve...* (ÉO: 130)

Énekeljük úgy:

- ahogy egy álmos medve kijön a barlangjából,
- ahogy fürgén mosdik a hideg patakban!

– Névéneklés

– Varázslás

2. Zenés festés

Zene: *Prokofjev: Cinderella (balett) Act. 1. 13. jelenet Summer Fairy*

Instrukció:

- Képzeld el egy rétet a zenére, és rajzold le!
- Javasolt zsírkréta, de aki akar, festhet is.
- Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

Május

5. TÉMA – A FÖLD VIRÁGAI

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Fut, szalad...* (ÉO: 255)

Énekeljük úgy:

- ahogy dobog a kiscsikó patája,
- ahogy a hosszú sörénye lobog!

– Névéneklés

– Varázslás

2. Zenehallgatás: *Grieg: „Peer Gynt” szvit 3. tétel Preludium*

Instrukció:

- Lehetek a Föld, akire szemetet szórtak, és ezért felmérgegedsz! De más is kitalálhatsz.
- Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

6. TÉMA – MEDVETÁNC

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Mackó brummog...* (ÉO: 151)

Énekeljük úgy:

- ahogy a mérges medve énekelne,
  - ahogy a mackó ugrókötelezik (jó súlyos staccatóval)!
- Névéneklés
- Varázslás (lehet medvebarlang vagy varázsbarlang)

2. Zenehallgatás: Bartók: *Medvetánc (Tíz könnyű zongoradarab)*

Instrukció:

- Kismackók a barlangjukban táncolnak vagy játszanak.
- Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

7. TÉMA – ERDEI ZENEKAR

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Csicseri borsó...* (ÉO: 162)

Énekeljük úgy:

- ahogy a borsók pattognak ki a hüvelyükből,
  - ahogy úszkálnak jókedvűen a levesben!
- Névéneklés

2. Aktív tevékenység

Instrukció:

- Amikor kitavasodik, minden kis állat nagyon örül a melegnek, a napsütésnek és a friss eledelnek. Alakítsunk egy olyan zenekart, amiben ezek a kis állatok az örömuiket fejezik ki!
- Hangokat gyűjtünk, szerepeket találunk ki, összeállítjuk a zenekart. Zenei történetet is létrehozhatunk. Mindenféle hangadó szerszám megfelel. (Ha jól

sikerül, elő is lehet adni.) Az óvodapedagógus a cserépdobjával változatlanul támogat.

– Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

8. TÉMA – ZENÉS FESTÉS: UTAK

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** az eddigi dalok közül a legkedvesebbet választhatjuk bármilyen előadásmóddal.

– Névénekklés

– Varázslás

2. Zenés festés

Zene: Chopin: *Keringő No. 6 B-moll*

Instrukció:

– Leesett a mellényről egy gombocska, elgurult, és elment világot látni. Milyen a te gombod útja? Rajzold vagy fessd le!

– De lehet más is az instrukció (pl. egy gondolat). Lefesthetik csak az érzéseiket is.

– Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

Június

9. TÉMA – RÜGYFAKADÁS

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *A pünkösdi rózsa...* (ÉO: 15p)

Énekeljük úgy:

- ahogy kinyílik a rózsa,
- ahogy kipattannak a rügyek!

– Névénekklés

– Varázslás

2. Zenehallgatás: Paganini: 24 Caprices Op. 1. szóló hegedűre

Instrukció:

- Egy lusta macska nevet a bokor alatt, de valaki felbosszantja.
- Lehetsz a macska is, és lehetsz egyben a titokzatos másik.
- Lehet párt választani, és amikor felfedezték a részek közti különbséget, beszélgethetnek a zenére a testükkel ketten is. Be is mutathatják egymásnak, és kitalálhatják, ki mi volt?
- Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

10. TÉMA – HARMATCSEPPEK

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** *Kinyílt a rózsza...* (ÉO: 236)

Énekeljük:

- olyan hegyesen, mintha mi lennénk a tüskék,
- olyan simán, ahogy a harmatcseppek gurulnak a levélen!
- Névéneklés
- Varázslás

2. Zenehallgatás: Muszorgszkij: Egy kiállítás képei 5. tétel. Kiscsibék tánca

Instrukció:

- A kismadarak, és a kiscsibék is kikeltek a tojásból. Vajon hogy táncolnak örömben a zenére?
- Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

11. TÉMA – ZENÉS FESTÉS: MAGOCSKÁK

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Beültettem kiskertemet...*

Énekeljük úgy:

- ahogy a magocskák pattognak ki a házukból,
- ahogy a víztükrön úszik a levél!

- Névénekklés
- Varázslás

2. Zenés festés

Zene: *Mozart: Szimfónia No. 12, KV 110 (75 b), G-dúr 4. tétel allegro*

Instrukció:

- Köveket kerülgető hegyi patak lehetsz. Milyen az utad?
vagy:
- A Nap kineveti a földet. Vajon mi történhet?
- Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

12. TÉMA – VISSZATEKINTÉS

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** a Föld témakörből bármelyik dal választható tetszőleges előadásmóddal.
- Névénekklés
- (Lehet varázsolni is.)

2. Választható tevékenység

- Az eddigi tevékenységek közül együtt választhatnak a legkedvesebből.
- Lehet hangszerezni, zenekarozni, megfesthetnek kedvenc zenét, amire eddig csak mozogtak, vagy fordítva.
- Minél több ötlet kapjon teret megfelelő kereteken belül, szeretetteljes óvodapedagógusi irányítással.
- Megbeszélés: Mit gondoltok mi történt itt?

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

MELLÉKLET

Levegő

1. TÉMA– PIHETÁNC

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Tekereg a szél...*

Énekeljük úgy:

- ahogy potyognak az esőcseppek,
  - ahogy szerintetek a kóró didereg!
- Névénekklés
- Varázslás

2. Zenehallgatás: 1. *Anonymus: Pieces for broken consort*; 2. *Daphne 2.33 Shakespeare's music*

Instrukció:

- Keressétek meg a kedvenc helyeteket, és képzeljétek el, hogy egy kis pihe van a kezetek ügyében, és a zenével azt táncoltatjátok!
- (Fekve, ülve hallgassák a zenét. Az ülve táncolást párban is ki lehet próbálni. Szép dolgok alakulhatnak ki.)
- Állva maguk is pihékké változhatnak.
- Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

2. TÉMA– LOMBTÁNCOLTATÁS

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *A kálói szőlőbe...*(ÉO: 147)

Énekeljük úgy:

- ahogy a szél simogatja a faleveleket,
  - ahogy tördeli a száraz faágakat!
- Névénekklés
- Varázslás

2. Zenehallgatás: Lully: *L'orchestre du Roi Soleil*

Troisième Suite: Alceste 1674, Les Vents 1.15

- Csoportokra osztjuk a gyerekeket. Egy gyerek fa, a másik kettő pedig szél, aki körbefújja a fát vagy bokrot. A bokor térdelhet, a fa állhat. Ahogy fúj a szél, úgy mozog a fa. A csere itt is nagyon fontos. Kiderül-e, hogy ki a domináns: a fa, vagy a szél?
- Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

3. TÉMA– NAPMELEGÍTŐ

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** *Hold, hold...* (ÉO: p5)
Énekeljük úgy:
  - ahogy a fény úszik a vízen,
  - ahogy kapcsolgatjuk a villanyt!
- Névénekklés
- Varázslás

2. Zenehallgatás: Frescobaldi: *Canzoni: a due canti 2 flauto dolce, violoncello, organo*

CD 10. (lásd a Levegő 12. tevékenységánél)

Íde más zenét is lehet választani.

- Legyen 5-6 gyerek a terem szélén egy megfagyott jégcsap, és középen pedig felkel a napocska. Egy-egy sugár odamegy, és lassan felolvasztja a jégcsapokat. Jó, ha ezt is mesével vezetjük be.
A csere itt is nagyon fontos. (A sértődöttségébe beszorult gyerek ráismerhet magára.)
- Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

Tűz

1. TÉMA– TŰZVARÁZS 1.

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Bújj, bújj...* (ÉO: 194)

Énekeljünk úgy:

- hogy egyszer fellobban a tűz,
- másszor fokozatosan elalszik!

– Névénekklés

– Varázslás

2. Zenehallgatás: *Handel: Concerti Grossi Op. 6 No. 3 in E minor HWV 321, 3. tétel allegro 2.25*

– Az óvodapedagógus csoportokra osztja a gyerekeket: pl. ketten alul izzítják a tüzet, ketten lángnyelvek lesznek, a többiek pedig szikrák a tetején. Lent fekhettek, közepén térdelhetnek, és a szikra állhat. Persze szabadon lehet változtatni rajta. Cél a jó összehangolódás.

– Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

2. TÉMA– TŰZVARÁZS 2.

Minden egyezhet az előző témafeldolgozással, csak ezúttal lefesthetik élményeiket. Akár külön, akár a csoport tagjai együtt egy nagy papírra (a papírt egy nagy nejlonra terítsük le a földre). A zene természetesen azonos az előző témafeldolgozáson elhangzottal.

Előtte azért hallgassák meg nyugalomban a zenét, hogy az élmények felelevenedhessenek.

3. TÉMA: KEZÜNKBEN A NAPSUGÁR

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Kendő...* (ÉO: 153)

Énekeljük úgy:

- ahogy a nap előbújik a felhők mögül,

- aztán visszabújik! (hangosítás, halkítás)
- Névénekklés
- Varázslás

2. Zenehallgatás: Chopin: Keringő (Waltzes No 4. Op 34 No3 F-dúr 2.07)

Instrukció:

- Álljunk mindannyian ide középre, mert most mi vagyunk a Napkorong! A zene beléd teszi a napot, te pedig viheted mindenfelé.
- Megbeszélés.

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

4. TÉMA– (lásd előző tevékenység)

Ha a csoportban öten, hatan vannak, festhetnek egy hatalmas napot is. Nagyobb létszámnál alakítsunk kisebb csoportokat. A zene és a dal természetesen ugyanaz.

5. TÉMA– A TŰZ ÉS A VÍZ HARCA

1. A tevékenység kezdése

- **Dal:** *Tűzet viszek...*(ÉO: 231)
Énekeljük úgy:
  - ahogy a szikrák pattognak,
  - ahogy a láng nyaldossa a fahasábot!
- Névénekklés
- Varázslás

2. Zenehallgatás: Mozart: Szimfónia No. 4 KV 73 4. tétel Molto allegro 2.11

Instrukció:

- Álljatok kettesével egymással szemben! Egyikőtök lesz a tűz, a másik a víz. (Másodszorra csere.)
- A zenében harcoltok majd, de úgy, hogy nem érinthetitek egymást. Vajon ki győz?
- Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

Víz

1. TÉMA– SZIGETFOGLALÓ

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Tó vize, tó vize...* (ÉO: 305)

Énekeljük úgy:

- ahogy az esőcseppek a vízbe esnek,
  - ahogy a hullámok dagadnak és apadnak!
- Névénekklés
– Varázslás

2. Zenehallgatás: J. S. Bach: Angol szvitok 1. Gavotte 2. 1.36

Instrukció:

- Képzeljük el, hogy ez a szoba egy hatalmas tenger. Kalandozunk a vízen, és elfoglaljuk a saját szigetünket. Mindenkinek lehet külön szigete, de néhányan birtokba is vehettek egyet-egyet.
- (Ha nagyon egymással vannak elfoglalva, és nem figyelnek a zenére, akkor mindenkit külön szigetre javaslok. A másokhoz nehezen kapcsolódó gyerekeket viszont „összeköltöztetném” mással.)
- Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

2. TÉMA– FORRÁSFALKASZTÓ

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Víz, víz, víz...* (ÉO: 146)

Énekeljük úgy

- ahogy feltör a víz a föld alól, egyre hangosabban,
  - ahogy simán továbbfolyik!
- Névénekklés
– Varázslás

2. Zenehallgatás: *Beethoven: Zongoraszonáta No.2 A-dúr 2/2*

3. tétel scherzo (1.42-ig/3.30)

Instrukció:

- Képzeljünk el ide középre egy sziklát, amiből forrást fakasztunk, onnét pedig patakok folydogálhatnak mindenfelé. Te lehetsz a varázspatak, ami utat lel magának.
- Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

3. TÉMA– VÍZTÁNC**1. A tevékenység kezdése**

– **Dal:** *Kis kacska fürdik...* (ÉO: 1p3) vagy valamelyik ideillő dal

Énekeljük úgy:

- ahogy a kacska lökdösi előre magát a víz tetején,
  - ahogy repül a levegőben!
- Névéneklés
  - Varázslás

2. Zenehallgatás: *J. S. Bach: Angol szvitok* vagy *Vivaldi: Gloria 6. tétel*

Instrukció:

- Ez itt a tenger, hatalmas víz. Most halacskák leszünk, mindenfélék, amik a vízben mindenfelé úszkálnak. Vigyázz, a halak nem szoktak egymásnak nekimenni, és nem is tudnak beszélni sem! (Zajosabb órák után ajánlott.)
- Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

Föld

1. TÉMA– PATAZENEKAR

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Fut, szalad...*

Énekeljük úgy:

- mintha a széllel száguldanánk,
- ahogy kopog a kövön a csikó patája!

– Névéneklés

2. Aktív tevékenység

– Patás állatok zenekarát alakítjuk meg. (Mesével be lehet vezetni.)

Közös hangjátékot alkothatnak a gyerekek az óvodapedagógus segítségével. Ha a mesét elkezd, a gyerekek folytathatják, hangszerrel bemutathatják a mondanivalóikat, és a végén összeállhat egy izgalmas zenedarab, amit akár a szülőknek is bemutathatnak. (Nagytestű állat lehet dob, utánozza, ahogy reng a föld alatta. A többi ebből alakulhat ki.)

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

2. TÉMA– MAGKELTETÉS

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Kinyílt a rózsa...*

Énekeljük úgy:

- ahogy a rügyek kipattannak,
- ahogy a virág hajlong a szélben!

– Névéneklés

– Varázslás

2. Zenehallgatás: *Prokofjev: Cinderella (balett) Act. 1. 13. jelenet Summer Fairy 1.35*
Instrukció:

– Válasszatok magatoknak párt! Egyikőtök lesz a magocska, a másik pedig úgy gondolja, hogy abból valami csuda dolog kelhessen ki! (A csere elmaradhatatlan.)

– Lehet mást is választani.

– Megbeszélés

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

3. TÉMA– ODÚLAKÓK

1. A tevékenység kezdése

– **Dal:** *Sötétes az erdő...*

Énekeljük úgy:

- ahogy reccsennek az ágak,
- ahogy a nap lemegy este!

(A szakasz végén jó, ha a gyerekek fekszenek a talajon.)

- Névénekklés
- Varázslás

2. Zenehallgatás: *Zene: Lully: 1. szvit „Le Bourgeois Gentilhomme” Second Air des Espagnols: Gigue cd 6.*

- Mesével vezethetjük be a zenét
- Csoportokra osztjuk a gyerekeket, hárman lehetnek egy odúban.

Instrukció:

- Költözzetek be az odúba, és a zene berendezi az ottani életeteket. Hogy kiből mi lesz, azt is a zene alakítja ki.
- Megbeszélés.

3. A tevékenység befejezése

A befejezést saját magunk próbáljuk meg úgy alkítani, hogy a szokásrendszerünk része legyen, de ne zárja ki a változatos lezárást se.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Bettelheim, Bruno (1895): *A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek*. Corvina Kiadó, Budapest, 28–81. oldal.

Csörgő Zoltán: *A szimbólumok és szertartások szerepe a modern kori ember életében*.

Lindenbergerné Kardos Erzsébet (2005) *Zeneterápia szöveggyűjtemény. Válogatott írások a művészetterápia köréből*. Zeneműkiadó Kiadó, Budapest, 263–267. oldal.

Pál József és Újvári Edit (szerk.) (1997) *Szimbólumtár*. Balassi Kiadó, Budapest, 6. oldal.